

A stylized illustration in red and white. It depicts two figures, likely researchers or politicians, standing at podiums. The figure on the right is larger and more prominent, with their right arm raised in a fist. The figure on the left is smaller and also has their right arm raised. The background is a solid grey.

Forskning ingen velger- magnet

Få tror at forskning blir et hett valgkamptema.
– Å jobbe med forskning er ingen strålende politisk
karrierestrategi, sier Hans Skoie, ekspert på forsknings-
politikk.

Side 12-17

Spesialtilbud til Forskerforums lesere

Konferansepakke à kr 445,- per person

Konferansepakken inneholder:

- Plenumslokale med standard teknisk utstyr
- Kaffe/te tilgjengelig hele dagen
- Fruktpause før lunsj
- 2 retters lunsj med mineralvann
- Kakepause etter lunsj
- Betjent garderobe

Tilbudet gjelder bestillinger t. o. m. 31. august 2009

Vennligst oppgi bookingkode: **Forskerforum -09**

Kåret til
Årets konferansested
2006
av Confex Norge AS

Mulighetenes arena

Oslo Kongressenter Folkets Hus BA

www.kongressenter.no

booking@oslo.kongressenter.no

Tlf: 90 70 99 99

12: Usynlig i valgkampen

Forskning har liten gjennomslagskraft i politikken. – Politikerne finner feltet for vanskelig, og universitetsforskerne gjør det ikke enklere for dem, mener Hans Skoie i Nifu Step.

20: Samtalen

Om Live Rasmussen heter det at hun er «tøff, men fair». Lenge var hun Forskerforbundets hovedtillitsvalgt ved UiO og så på alle nye tiltak med mistenksomme briller. Nå har hun byttet rolle.

28: Intellektuelle straffes

I årets fire første måneder er over 500 blitt fengslet i Syria, de fleste av dem akademikere og studenter. Kontrollen av det akademiske liv er fullstendig.

4: Vil måle samfunnsnytte

Regjeringen vil sette ned et ekspertutvalg som skal foreslå indikatorer til et nytt tellekantregime for samfunnsnytte. Men forsker Steinar Johansen er kritisk.

5: – Må ikke straffes på pungen

Forskningsmeldingen tar ikke opp problemet med den høye egenfinansieringen av eksterntfinansiert forskning, mener avtroppende rektor ved UiO.

6: Frykter for omdømmet

Toppledergruppen ved UiS sliter med samarbeidet. En dekan kjenner seg mobbet. – Det ligger i kortene at saken neppe har styrket omdømmet vårt, sier prorektor Egil Gabrielsen.

7: Omlegging av Nokut

Nokut skal omorganiseres. Fra å være et kontrollorgan skal det nå også stimulere institusjonene til kvalitet og utvikling. Organet skal bli tydeligere og friheten større.

8: Kritikk av dansk evaluering

Danske forskere er misfornøyde etter endringene i landets universitetslov. Nå skal universitetsreformene evalueres, men evalueringen møter sterk kritikk.

9: Pensjonsoppgjør ga samhold

Forskerforbundets generalsekretær mener en påslagsmodell ville gitt større uttrykk for medlemmene og er glad for at organisasjonene stod samlet tidlig i pensjonssaken.

FASTE SIDER

24: Feltrapport

31: Historiske bilder

33: Leder

34: Kronikk

36: Bøker

38: Debatt

39: Gjesteskrubenten

45: Informasjon fra
Forskerforbundet

Forskerforum

Nr. 6/2009 – 41. årgang

Fagblad om forskning og høyere utdanning. Forskerforum blir redigert etter redaktørplakaten og er medlem i Fagpressen.

UTGIVER: Forskerforbundet, Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo, Telefon: 21 02 34 00/Telefaks: 21 02 34 01

ANSVARLIG REDAKTØR: KJETIL A. BROTTVEIT, kjetil.brottveit@forskerforum.no

REDAKSJONSSEKRETÆR: ELIN H. REKDAL, elin.rekdal@forskerforum.no

JOURNALIST: JOHANNE LANDSVERK, johanne.landsverk@forskerforum.no

KONTAKT REDAKSJONEN: redaksjonen@forskerforum.no

REDAKSJONSRÅD: Martin Eide, professor UiB, Helge Salvesen, bibliotekdirektør UiT, Reidun Høydal, Møreforskning/Høgskulen i Volda

ANNONSER: Arne Aardalsbakke, Telefon: 64 87 67 90, Telefaks: 64 87 67 91, E-post: annonser@forskerforum.no

For fortløpende oppdatering: www.forskerforum.no

Design: Concorde Design. Forsideillustrasjon: Kari Stai/Patron. Trykk: Askim Grafiske Senter, avd. Trinfo Unique

ISSN 0800-1715. Opplag: 18 000

Ekspertutvalg skal telle samfunnsnytte

Nye indikatorer og kontrollmekanismer skal få samfunnsnytte ut av forskningen. – Det opplagte alternativet er å øke basisbevilgninger og kutte konkurranse, sier forvaltningsforsker.

– Enten klarer de ikke, eller så ønsker de ikke å lage et system som betaler for langsiktighet og nytenking. I stedet får vi et stivt system hvor noen skal vekte indikatorer og telle opp poeng, sier forsker I Steinar Johansen ved NIBR (Norsk institutt for by- og regionforskning). Johansen er også nestleder i styret for landsforeningen NTL Forskningsinstitutter.

– Kan ikke verdifastsettes

Han reagerer på at regjeringen definerer ni faste målsettinger som forskningsinstitusjonene skal oppfylle for å legitimere bevilgningene fra staten. Blant målene er næringsrelevant forskning, bedre helse, mer velferd, høy kvalitet og effektivitet. Regjeringen vil sette ned et såkalt ekspertutvalg som skal foreslå indikatorer til et nytt tellekantregime for samfunnsnytte.

– I prinsippet kan vi som er økonomer, måle hva som helst. I praksis vil man forsøke å sette verdi på ting som ikke kan verdifastsettes, noe som gjør det svært problematisk å jobbe for et slikt utvalg, sier Johansen.

I verdensklasse

I tillegg til ekspertutvalget vil regjeringen instruere Forskningsrådet om å utarbeide et program for forskning om forskning og innovasjon, og man vil gjennomføre et pilotprosjekt om måling av de samfunnsmessige effektene av offentlig finansiert næringsrettet FoU.

Et forskningsmiljø ved Møreforskning Molde og Høgskolen i Molde har drevet empirisk utøvende forskning på såkalte output-mål for brukerrettet forskning. Dette har pågått i ti år, hovedsakelig i regi av Forskningsrådet. I faglitteraturen omtales forskningsfinansiering som input og resultatene av forskningen som output, mens de videre effektene av forskningsresultatene kalles impact.

– Vi ligger i verdensklasse når det gjelder forskning på output-mål for FoU, hevder økonomiprofessor Arild Hervik ved Høgskolen i Molde.

Mislykkede reformer

Steinar Johansen har spesialisert seg på statlige forvaltningssystemer og finner regjeringens varslede kontrollregime svært betenkelig, både for instituttsektoren, universitetene og høyskolene. For tiden leder Johansen et internasjonalt forskningsprosjekt med støtte fra Forskningsrådet, hvor han analyserer New Public Management-reformene av kommuneforvaltningen, sykehusene og veiutbyggingen. Prosjektet viser at effektiviseringsgevinstene, som var hovedmå-

FOTO: LINDA BOURNANE ENGELBERTH

Regjeringen ved statsråd Tora Aasland innvarsler et nytt mål- og kontrollregime som skal tvinge forskerne til å oppnå årlige resultater i form av samfunnsnyttig forskning.

let med reformene, ikke har slått til. I stedet har reformene gitt skjevfordeling av ressurser og manglende demokrati. Johansen advarer regjeringen mot å forsøke å målrette forskningen mot et marked og bygge opp et stort byråkrati for å få kontroll over avkastningen av pengene.

– Rammer effektiviteten

– Hvis regjeringen ønsker å få mer forskning igjen for hver krone, hvorfor velger man da å gå bort fra et system med basisbevilgninger? For hvert resultatbasert regime som skrur inn, brukes det mindre tid på forskning, noe som rammer effektiviteten helt entydig. Et klart alternativ er å innføre et regime med økt basisbevilgning, hvor forskerne bruker mer tid på forskning og mindre tid på å sløse kapasiteten sin på rutinearbeid knyttet til konkurranse og administrasjon, sier Johansen. Han viser til at instituttsektoren har flyttet store administrasjonsoppgaver fra sekretariat til forskere, fordi

FOTO: JON LUNDELL

Hvis regjeringen vil få mer forskning ut av hver krone, er ytterligere målstyring feil valg av metode, mener forvaltningsekspert Steinar Johansen ved NIBR.

forskernes arbeidstimer kan faktureres som inntekt, mens sekretariatets arbeidstimer føres som utgift. Undersøkelser av tidsbruk i instituttsektoren viser at hver forsker bruker 50 prosent av tiden til administrasjon og akquisisjon.

– På nasjonalt nivå ser vi eksperter og flinke folk i Forskningsrådet som administrerer forskningen mellom regjeringen og forskningsinstitusjonene, og alt koster penger. Hvis man ønsker effektivisering, hvorfor løfter man ikke da blikket? sier Johansen.

Hvordan gjøre legitimt?

Magnus Gulbrandsen, som er forskningsleder for forsknings- og innovasjonspolitikken i Nifu Step, konstaterer at det er stor faglig uenighet om mulighetene for å måle forskningens samfunnsnytte, både når man snakker om output og impact. Han tror derfor det vil bli vanskelig å lage et indikatorsystem som kan oppnå legitimitet i forskningsmiljøene.

– Noen mener det ikke er mulig å måle samfunnsmessig nytte av forskning i det hele tatt. Jo lenger du beveger deg fra input til output i forskningen, og jo lenger du beveger deg videre mot impact for samfunnet, jo vanskeligere blir det. Jeg tror ikke på at man kan definere nytteverdi på forhånd av et forskningsprosjekt, sier Gulbrandsen. Han viser til at bare for vitenskapelige publikasjoner står omtrent 20 prosent av forskerne for 80 prosent av omfanget. Betydning og samfunnsinnvirkning er enda mer skjevfordelt.

Måling av samfunnsnytte

– Ser du på patenter basert på forskning, generer de fleste null inntekter. Det er ikke galt i seg selv, men indikatorsystemer må ta inn over seg slik skjevfordeling, påpeker Gulbrandsen. Han er imidlertid positiv til regjeringens plan om et målingssystem for forskningens samfunnsnytte.

– Det er verdt bryet å finne nye og bedre indikatorer for alle som ønsker seg mer penger og mer frihet, for det vil man ikke få fra samfunnet basert på anekdoter og gode hensikter alene, sier Gulbrandsen.

AV ANDREAS HØY KNUDSEN

Måling av samfunnsnytte

- Regjeringen ønsker å etablere et system for systematisk oppfølging av ressurser og resultater i norsk forskning. Et ekspertutvalg skal gå gjennom mål og resultatstyring i forskningssektoren og foreslå endringer og indikatorer.
- Forskningsrådet skal få et nytt forskningsprogram for forskning om forskning og innovasjon.

Regjeringens mål for forskningssektoren

Tverrgående mål:

- Et velfungerende forskningssystem.
- Høy kvalitet i forskningen.
- Internasjonalisering av forskningen.
- Effektiv utnyttelse av resultater og ressurser.

Strategiske mål:

- Næringsrelevant forskning på strategiske områder.
- Bedre helse og helsetjenester.
- Velferd og forskningsbasert profesjonsutøvelse.
- Kunnskapsbasert næringsliv i hele landet.
- Globale utfordringer.

Forskningsmeldingen:

Hopper over hovedproblemet

Eksterne FoU-bevilgninger straffer seg med skyhøye egenandeler for universitetene, mener UiO-rektor Geir Ellingsrud.

Den høye egenfinansieringen av eksterntfinansiert forskning fra Forskningsrådet og EU skaper økonomiske problemer for de forskningsintensive institusjonene, noe forskningsmeldingen ikke tar opp.

– Straffes på pungen

– Jeg savner en handlingsrettet analyse av hvordan pengestrømmen splittes mellom basis- og ekstern finansiering. Kanskje er det fornuftig å ha egenandeler, men da må vi settes i stand til å ta dem, slik at vi ikke straffes på pungen når vi er gode og vinner konkurranser i Forskningsrådet eller i Europa, sier Geir Ellingsrud, avtroppende rektor ved Universitetet i Oslo (UiO). Han tviler imidlertid på at regjeringen vil behandle problemet i den varslede evalueringen av finansieringssystemet for FoU-sektoren i forbindelse med statsbudsjettet til høsten.

Ellingsrud medgir at det har vært en «relativt signifikant» økning av bevilgninger til universitets- og høyskolesektoren de siste fire årene, slik forskningsmeldingen beskriver. Forskningsbevilgningene skal ha hatt en gjennomsnittlig årlig realvekst på 4,7 prosent, hvor enkelte fagområder skal ha fått 25 prosent økning.

– Problemet er at mesteparten av økningen er kommet i form av øremerkede midler, enten til bygninger, doktorgrads- eller postdoktorstipendiater, sier Ellingsrud. Tilførselen av stipendiater som framkommer på innposten over økte bevilgninger til UiO, fører til at aktivitetene øker mer enn institusjonen får dekket opp. Dette trekker penger ut fra resten av virksomheten, ifølge rektoren.

– Fornuftig med egenandel

En ny rapport fra Universitets- og høyskolerådet bekrefter inntrykket: I siste statsbudsjett utløste hver stipendiatstilling 669 000 kroner i øremerkede midler fra Kunnskapsdepartementet. Ifølge rapporten er de reelle kostnadene på rundt én million kroner per stipendiat- og postdoktorstilling. Dermed må universitetene bruke av sitt vanlige undervisnings- og forskningsbudsjett til å dekke differansen.

Regjeringen skriver i forskningsmeldingen at egenandeler er tilsiktet fordi de ansvarliggjør mottakerne. Kyrre Lekve, politisk rådgiver for forsknings- og høyere utdanningsminister Tora Aasland, mener egenfinansieringen har en positiv effekt.

– Da blir det et bevisst valg hvilke forskningsprosjekter og stipendiater universitetene og høyskolene velger å konkurrere om. Det sikrer også at det følger en forpliktelse med det å ha stipendiater, sier han til Universitas.

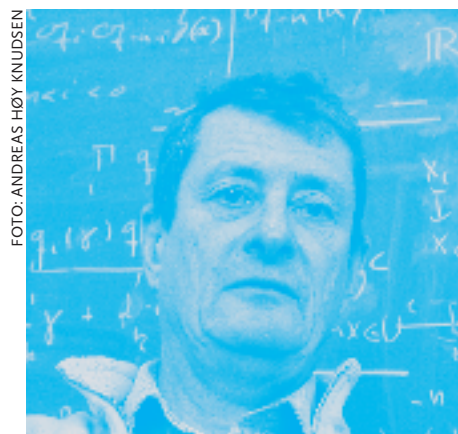

FOTO: ANDREAS HØY KNUDSEN

Regjeringen griper ikke fatt i den offentlige forskningens største problem – for høye egenandeler ved eksterne FoU-tildelinger, mener Geir Ellingsrud.

Verst for humaniora

Statens kompensasjon for økte lønnskostnader er en annen alvorlig mangel ved finansieringssystemet, mener Ellingsrud. I fjor skal UiO ha fått 60 millioner kroner mindre enn økningen i lønnskostnader.

– En del av staten sitter og forhandler, mens en annen del skal betale, og vi kommer i klem med relativt store summer. Det er dette vi skriker for, at pengene kommer på gal måte – ikke at den totale summen er gal, sier Ellingsrud.

Humanistisk forskning kommer aller dårligst ut i forskningsmeldingen. Fagområdet mangler spesielle programmer innrettet mot seg, og er hele tiden henvist til en minkende andel frie midler.

– Regjeringen burde vide ut perspektivet litt og se at forskning er et middel til å utvikle samfunnet, ikke bare virkeliggjøre egen politikk. Den må se at det finnes andre områder som er viktige for samfunnet vårt enn de som er koblet til næringsutvikling, sier Ellingsrud.

Han kritiserer regjeringen for ikke å ha tatt med noen konkrete forslag fra Forskningsrådets strategi for humaniora eller strategier for bioteknologi og IKT i den nye forskningsmeldingen.

AV ANDREAS HØY KNUDSEN

Frå senterstrid til mobbesak

Samarbeidsproblema ved UiS ser ikkje ut til å ha blitt mindre dei siste vekene. Prorektor Egil Gabrielsen fryktar for omdømmet til universitetet.

FOTO: T. HAGA

Det er spenningar i toppleiargruppa ved UiS. Dekan Per Arne Bjørkum (lengst t.h.) meiner seg mobba av direktør Per Ramvi (lengst bak) og rektor Åslaug Mikkelsen (i midten). Prorektor Egil Gabrielsen er nr. to f.v.

Problema har hopa seg opp for toppleiinga ved Universitetet i Stavanger (UiS). Først kom kritikken mot etableringa av eit nytt senter for berekraftig energi (CenSe), breitt omtala i Forskerforum 5/09. Deretter mottok leiinga varsel frå hovudverneombodet ved UiS om at dekan Per Arne Bjørkum ved Teknisk-naturvitenskaplig fakultet (TekNat) kjenner seg respektlaust handsama av leiinga. Bjørkum meiner seg trakassert og mobba av direktør Per Ramvi og rektor Åslaug Mikkelsen. Varslingssaka kom opp i eit styremøte 14. mai, og Forskerforum har fått innsyn i saksdokumenta, der det kjem fram at Ramvi skal ha kome med fleire utsegn som Bjørkum har oppfatta som trugsmål. Mellom anna skriv direktøren i ein e-post til Bjørkum: «Du må nå skjønne alvorret, og at det er jeg som bestemmer hva som er akseptabelt for ledere ved UiS, og at de som ikke finner seg i det må se seg om etter et annet sted å være.» Denne e-posten fekk Bjørkum etter at han hadde uttalt til Stavanger Aftenblad at UiS i dag ikkje har tilstrekkeleg kompetanse i miljøvenleg energi. Direktøren skriv i eit notat til styret: «Jeg kan ikke med min beste vilje oppfatte annet enn at bekymringsmeldingen fra Per Arne er skrevet, formulert og iscenesatt for å skade meg personlig som leder.»

– Full tillit til dei tre involverte
Prorektor Egil Gabrielsen ved UiS er glad for at styret greidde å bli einige om eit samrøystes styrevedtak i varslingssaka.

– I vedtaket heiter det at styret forventar at dei involverte partar bidreg til ei positiv utvikling. Styret har full tillit til dei tre involverte personane, og seier seg lei for at utsegn er blitt oppfatta som trakassering og trugsmål om oppseiingar, seier Gabrielsen.

– Men dekanen har kjent seg mobba over lang tid. Mobbesaker er ikkje akkurat enkle?

– Vi kallar det ei varslingssak, for det er ulike syn på om det som har skjedd kan kallast mobbing.

– Så det er ikkje fare for at nokon i leiinga må gå frå stillinga, til dømes direktøren?

– Nei, det ligg i styrevedtaket at vi har full tillit til alle tre partane, seier Gabrielsen.

Han fortel at saka truleg kjem opp att på styremøtet ved UiS den 11. juni.

– Prosessane som alt er sett i gang i leiarteamet, vil halde fram, men før møtet vil det også bli vurdert om ein treng hjelp frå anna ekstern ekspertise.

– Du uttalte til NRK Rogaland at du er uroa over omdømmet til UiS. Kva kan denne saka ha hatt å seie for universitetet sitt omdømme?
– Det er vanskeleg å vurdere. Men pressa har skrivne jamleg om saka, og det ligg i korta at

denne saka neppe har styrkt omdømmet vårt, seier Gabrielsen.

– Må kunne diskutere fritt

Professor Bjørn Kvalsvik Nicolaysen sit i styret ved UiS, og på grunn av teieplikta vil han ikkje kommentere sjølve møtet der varslingssaka vart handsama.

– Har UiS no fått endå større problem med omdømmet sitt?

– Nei, ikkje eigenleg, sterke ordskifte er då vanlege i academia. Men leiinga hadde stått seg på å utvikle andre ryggmergsrefleksar, så tilsette ikkje oppfatta fråsegner som trugsmål. Dette er synd, for eg meiner UiS no er i ferd med å bli eit godt universitet.

Nicolaysen er oppteken av at dei vitskapleg tilsette ved eit universitet må kunne føre frie faglege diskusjonar.

– Mellom anna i denne krangelen mellom dekanen ved TekNat og leiinga har vi fått høyre at på grunn av omdømme og lojalitetskrav er der visse ting som ikkje må seiast og skrivast offentleg. Etter mi meining har toppleiinga slett ikkje høve til å seie slikt. Alt som ikkje er grunna i personvernomsyn, omsyn til rikets tryggleik eller pålagt teieplikt i samsvar med lov, kan omtalast og diskutert, seier Nicolaysen, og meiner ein slik kontroll kan skape unødvendige interne konflikhtar.

– Rosnes bør be seg fritatt

Men trass i eit samrøystes vedtak der styret gav alle tre partane full tillit, gjekk den eksterne styreprerentanten Åge Rosnes nyleg ut i Stavanger Aftenblad og avviste at direktør Ramvi har drive med trakassering eller mobbing. Rosnes meiner at når dekanen, som er medlem i toppleiargruppa, bidreg til å så tvil i det offentlege rom om UiS har kompetanse innan fornybar energi, er det heilt på sin plass at direktøren prøver å rette opp feilinntrykket som er skapt.

– Samarbeidspartnarar må jo lure på kva som føregår ved universitetet, seier Rosnes til avisa. Nicolaysen reagerer sterkt på ytringa, og skriv på nettsida til UiS at Rosnes tydelegvis ikkje respekterer styret han sit i nok til å godta vedtak han sjølv har røysta for. Nicolaysen skriv også: «Rosnes er tydelegvis ikkje merksam på at universitetsdirektøren faktisk ikkje har fullmakter av noko slag til å avgjere faglege stridsspørsmål.»

Professor Jan Erik Karlsen ved UiS skriv på den same nettsida at Rosnes no har gjort saka til endå meir av ein verkebyll for UiS. «Det beste er om Rosnes ber seg fritatt for styrevervet, her har han iallfall ikkje lenger noen legitimitet,» skriv Karlsen.

Påverkar ikkje senteret

Midt oppi alt: Korleis går det med forskarane som jobbar aktivt for CenSe, senteret som er opphavet til dei siste debattane? Er all støyen og kritikken blitt ei belastning?

– Det trur eg ikkje. Kritikken har lite med sjølve senteret å gjere. Ved det opne møtet på UiS, der leiinga og tilsette fekk seie kva dei tykte, gjekk det klart fram at så vel dekanen som representantane frå Forskerforbundet støtta senteret. Diskusjonen om prosessen bak opprettinga av senteret er berre eitt av mange element som no blir diskutert ved UiS, seier professor Mohsen Assadi ved Institutt for konstruksjonsteknikk og materialteknologi (IKM), som har jobba aktivt med opprettinga av det nye senteret.

– Så det blir ikkje sett på som ukollegialt å gå inn for senteret?

– Nei, eg samarbeider godt med dei fleste. For meir enn eitt år sidan deltok eg i ei arbeidsgruppe som skulle, under leiing av dekanen ved TekNat, opprette eit senter for energiforskning. Då utarbeidde eg ein forskingsplan med stort sett same innhald som forskingsplanen som no er utarbeidd for CenSe, forklarer Assadi.

– Men fleire professorar ved Institutt for petroleumsteknologi har gjort opprør?

– Ja, eg har ikkje snakka med dei om akkurat denne saka, men professorane du refererer til har fått informasjon om forskingsplanane for senteret via e-post frå meg med invitasjon til å delta i arbeidet med forskingsplanen. Dei svarte ikkje, så det er merkelig at akkurat dei påstår at dei ikkje er blitt informerte! Assadi meiner denne debatten snarare har ført til at forskarane ved IKM er enda meir opptekne av å diskutere det faglege innhaldet ved UiS.

– Og samarbeidet med dei andre eigarane, det vil seie UiA, Teknova og Iris, fungerer svært bra, seier Assadi.

AV JOHANNE LANDSVERK

Dette er saka

- Styret ved UiS vedtok å opprette Senter for berekraftig energi utan at saka var handsama i rådsorgana ved Teknisk-naturvitskaplig fakultet (TekNat).
- Tre professorar ved TekNat retta sterk kritikk mot prosessen i forkant av senteretableringa.
- Dekanen ved TekNat vart «tatt av» saka.
- Han kjenner seg mobba av direktør og rektor, og instituttleiarane ved TekNat leverte ei «bekymringsmelding» til verneombodet.
- Varslingssaka kom opp i styremøtet ved UiS 14. mai.
- Styret vedtok samrøystes at det hadde tillit til alle tre involverte.
- Likevel har eit eksternt styremedlem kritisert dekanen og forsvara direktøren i Stavanger Aftenblad.

Nokut i ny fase:

– Har et kommunikasjonsproblem

Ikke lett å forstå om Nokut kontrollerer eller bare gir råd, mener Nifu Step-forsker. – Vi skal bli tydeligere, svarer Nokuts direktør.

Nokut, Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen, skifter kurs. Etter en ekstern evaluering av organet i fjor jobbes det nå med omorganisering og ny strategi. Det behøves, ifølge Nifu Step-forsker Bjørn Stensaker.

– Nokut har et kommunikasjonsproblem. Institusjonene kjenner ikke alltid til de ulike formene for evaluering og tror det dreier seg om kontroll uansett, sier Stensaker, som deltok i evalueringsarbeidet.

– Derfor har Nokut en oppgave når det gjelder å tydeliggjøre hva som er hensikten med besøket, sier han. Nokuts direktør Terje Mørland er langt på vei enig.

– Vi tar signalet alvorlig. For bedre å skille de ulike funksjonene fra hverandre er vi i ferd med å omorganisere oss i tre atskilte virksomhetsområder, sier han til Forskerforum.

– Grønt lys for Nokut

Evalueringen av Nokut var bestilt av Kunnskapsdepartementet (KD) og har ført til at regjeringen i april foreslo endringer i universitets- og høyskoleloven, som omhandler organet. I forslaget får Nokut en mer eksplisitt formålsbeskrivelse og større handlingsrom.

– Nokut har fått grønt lys til å bli et mer profesjonelt fagorgan. Forskriftene har blitt forenklet, og KD signaliserer at organet har fått større frihet, også til å finne de beste metodene selv, sier Stensaker.

Mørland mener den samlede oppfølgingen Nokut har fått, er vel så viktig som lovendringen.

– Nokuts kurs dreier nå fra mest kontroll til både kontroll og utvikling. Institusjonene vil merke endringen. Vi skal legge mer vekt på å stimulere til kvalitet og på utredning og analyse, og vi vil være mer målrettet i vårt tilsyn, sier Mørland. I tillegg ønsker Nokut mer dialog med både sektor og samfunn.

– Må prioritere bedre

Mørland tror endringene vil kreve økte ressurser og at eksisterende ressurser må omdirigeres.

– Mye av pengene er bundet til kontrollvirksomheten og kan ikke uten videre flyttes, så vi trenger noe mer penger for å leve opp til forventningene om kursendring, sier han.

Stensaker mener Nokut-styret må gjøre en bedre jobb med å fordele ressursene.

– Nokut må prioritere sterkere hva de synes er viktig. Vi tok utgangspunkt i den eksisterende ressursrammen Nokut disponerer, men hvis KD pålegger dem nye oppgaver, blir det

(FOTO: NOKUT)

– Nokuts kurs dreier fra mest kontroll til både kontroll og utvikling, sier Terje Mørland i Nokut.

mindre midler til andre formål, sier Stensaker.

– Blant annet burde Nokut vurdere nytten av svært omfattende re-akkrediteringsprosesser. Ved heller å foreta stikkprøver unngår man at ressurser bindes opp her, mener han, men møter motstand fra Mørland.

– Det er ikke så enkelt. Loven setter grenser for hvor mye vi kan forenkle og gjøre mindre av. Det er akkrediteringer og godkjenninger etter søknad vi bruker mest ressurser på – ikke rutinemessige evalueringer. Vi har forpliktelser overfor søkerne. Vi må styrke veiledningen og korte ned saksbehandlingstiden, sier han.

– Nokut bruker et stort apparat av sakkyn-dige. Vi må bringe fakta på bordet før vi uttaler oss, understreker Nokut-direktøren.

AV ELIN HAVELIN REKDAL

Nokut

- Statlig uavhengig organ opprettet i 2002.
- Skal kontrollere og utvikle kvalitet på høyere utdanning i Norge, samt godkjenne utenlandsk høyere utdanning.
- Regjeringen har foreslått endringer i universitets- og høyskoleloven om organets formål og oppgaver.

Siste sjanse for forskningsfrihet

Danske forskere gjør opprør mot markedsorientering og politisk detaljstyring av sektoren. Evalueringen av universitetsreformene kan være siste sjanse.

40 prosent av forskerne ved danske universiteter har mistet forskningsfrihet. Andelen som blir pålagt arbeidsoppgaver av sin instituttleder, er firedoblet. Tre av fire er misfornøyde med sine påvirkningsmuligheter etter at den danske universitetsloven ble endret i 2003. Dette viser en spørreundersøkelse fra danske Forskerforum, medlemsorganet for Dansk Magisterforening, den største fagforeningen for ansatte i Danmarks FoU-sektor.

– Meget toppstyrt

– Danmark har fått meget toppstyrte universiteter, kommenterer senterleder og førsteamanuensis Claus Emmeche ved Niels Bohr Institutet. Gjennom en initiativgruppe for forskningsfrihet har Emmeche samlet inn 6500 underskrifter fra universitetsansatte og studenter i protest mot universitetsloven og til støtte for forskningsfrihet.

I 2003 innførte Danmark ansatte rektorer og eksternt flertall i alle universitetsstyrer, og i 2006 vedtok Folketinget tvungen fusjon mellom universiteter og frie forskningsinstitutter. Den neste store endringen i dansk akademia skjer i 2010, når alle forskningsoppdrag skal ut på anbud. Samtidig som reformene fases inn,

kutter regjeringen andelen basisbevilgninger til universitetene, til fordel for konkurranseutsatte midler.

– Til slutt kan man frykte at universitetenes troverdighet som uavhengige av økonomiske interesser vil bli truet, og en mer prosjektorientert grunnforskning vil bli ute av stand til selv å ta opp mer langsiktige og fundamentale problemer, sier Emmeche.

Hard kritikk av evaluering

Som en betingelse for å stemme for universitetsfusjonene krevde Socialdemokraterne en evaluering av loven i 2009. Evalueringen ble senere utvidet til også å gjelde den kontroversielle styringsreformen fra 2003. I fjor nedsatte regjeringen et panel bestående av utenlandske representanter. Mandatet er å analysere universitetsfusjonene, medbestemmelsen til studenter og ansatte, den frie akademiske debatten og forskningsfriheten i sektoren. Et privat opinionsbyrå har sendt ut spørreskjema til 6500 vitenskapelig ansatte i sektoren. Resultatene blir presentert i juni, mens selve evalueringsrapporten skal være ferdig i desember.

– Vi frykter at den nødvendige informasjonen ikke kommer fram, sier Emmeche. Han viser til at opinionsbyrået spør hvordan den enkelte forsker opplever muligheten til å oppfylle målsettingen med universitetsloven innenfor gjeldende rammer – ikke om man er enig i det nye ledelsessystemet. Evalueringspanelet skal ikke ha holdt åpne møter med de ansatte ved forskningsinstitusjonene, og innsamlingen av evalueringsgrunnlaget gjøres i stor grad av de ansatte instituttlederne.

Rektorer som brekkstang

Den britiske sosialantropologen Susan Wright har bodd i Danmark og forsket på den danske universitetsloven siden 2003, med støtte fra Forskningsrådet for samfund og erhverv. Hun regnes blant landet fremste kjennere av universitetsloven, men ble ikke invitert til evalueringspanelet.

– Evalueringen av fusjonene og styringssystemet i dansk forskningssektor må regnes som absolutt avgjørende, sier Wright til Forskerforum. Hun viser til at regjeringens strategi har vært å begynne med eksterne styreflertall som utpekte rektorene, for deretter å bruke rektorene som brekkstang for en rekke kontroversielle reformer av universitetssektoren, deriblant fusjonene.

– Man gjorde det klart for rektorene at de

FOTO: JENS HONORÉ

Danmarks videnskabsminister Helge Sander beskyldes for å ha redusert forskningsfriheten gjennom sine New Public Management-reformer i universitetssektoren.

skulle planlegge frivillige fusjoner i sektoren, ellers ville regjeringen definere hvilke institusjoner som skulle slås sammen. Følgelig planla rektorene innholdet i strukturreformen, og etterpå kunne regjeringen late som om den oppfylte sektorens ønsker, påpeker Wright.

Falt styrene i ryggen

Formålet med innføringen av eksterne styreflertall var å redusere departementenes detaljstyring av universitetene, men dette har de fortsatt med i veldig stor grad, spesielt i økonomispørsmål, ifølge Wright. Hun mener den viktigste lovendringen for danske universiteter de siste årene er vedtaket fra 2003 om å gjøre dem til såkalt selveiende institusjoner.

– Universitetene er blitt egne juridiske personer med ansvar for egen økonomi. Universitetene er blitt helt avhengige av likviditet uten å kunne påvirke studenttallet i særlig grad. Dette gir regjeringen enorm styringsmakt, understreker Wright. Senest i vinter fikk en større andel av de vitenskapelig ansatte ved Det Naturvidenskabelige Fakultet ved Københavns Universitet sparken fordi dekanen manglet driftsmidler.

FOTO: AARHUS UNIVERSITET

Den danske universitetsloven påfører sektoren store negative konsekvenser, mener Susan Wright, en av lovens fremste kjennere.

Situasjonen skyldtes en ny regel for vitnemål fra videregående skole som gjorde at kandidatene ikke fikk godkjent søknadene om opptak på universitetet. Den nye regelen i vitnemålene sto Utdanningsministeriet bak.

Wright viser til at regjeringen bruker en gammel retorikk om akademisk og institusjonell frihet i kombinasjon med et nytt styringsstem. Slik klarer regjeringen å skille ut og fristille universitetet, på samme måte som man har gjort med andre offentlige tjenesteytere i Danmark.

Tellekantproblemer

Resultatbasert eller såkalt output-basert finansiering er et annet stridstema ved danske universiteter. Samtidig som evalueringspanelet spør alle universitetsansatte om universitetsreformene, får spesielt utvalgte medarbeidere spørsmål om finansiering av sektoren. Regjeringen hevder den skal gjøre en samlet analyse av universitetenes og sektorforskningsinstitusjonenes vilkår, inkludert andelen av basismidler og de forskjellige tellekantene i sektoren, i forkant av budsjettforhandlingene til høsten.

Protestene mot tellekantene er sterke, blant annet fra dekanallegiet ved Københavns Universitet. Dekanene skriver at Videnskabsministeriets rankinglister over publikasjoner, som er laget etter modell fra Universitets- og høyskolerådet i Norge, er belemret med feil og «uegnet til å tas i bruk.»

– Jeg forventer at andelen resultatbaserte midler til sektoren vil øke gradvis, med formål om å gi departementet mye tettere kontroll med de tjenestene som blir produsert, kommenterer Susan Wright.

AV ANDREAS HØY KNUDSEN

Evaluering av universitetsreformer i Danmark

- I 2003 vedtok de danske partiene Venstre, Konservative og Socialdemokraterne at danske universiteter skal ha eksternt styreflertall og ansatte toppledere.
- I 2006 ble 12 universiteter og 25 sektorforskningsinstitutter slått sammen til seks store universiteter.
- I 2008 nedsatte regjeringen et ekspertpanel til å vurdere oppfyllelsen av målene med universitetsfusjonene, og mandatet ble utvidet til å gjelde styringsreformen. Panelet har arrangert spørreundersøkelser blant alle universitetsansatte.
- Forskningsorganisasjoner i Danmark hevder at ekspertpanelet ikke er uavhengig og ikke stiller spørsmål som åpner for direkte kritikk mot reformene.
- Evalueringsrapporten legges fram i desember.

Pensjonsoppgjeret:

– Avgjerande å stå samla

Det er avgjerande at arbeidstakarorganisasjonane står saman i pensjons-saka, meiner generalsekretæren i Forskerforbundet.

– Det har så langt vore heilt avgjerande at dei fire store hovudorganisasjonane på arbeidstakersida står samla i pensjonssaka. Dersom arbeidsgjevar hadde vorte samd med éin av organisasjonane, hadde det vore vanskeleg å få til avvikande avtalar for dei andre, seier generalsekretær Sigrid Lem i Forskerforbundet.

– Trur du alle arbeidstakarorganisasjonane har delt denne haldninga?

– Eg reknar med det, seier Lem. Ho er òg nestleiar i forhandlingsutvalet til Unio i staten, og har delteke i vårens tariff-forhandlingar, der pensjonssaka har vore altoverskyggande.

Bruttomodell eller streik

Denne saka vart skriven 28. mai, ein dag då Dagens Næringsliv slo fast på framsida at Dag Terje Andersen og regjeringa hadde gjort «det totale knefall». Meklinga var flytta opp på arbeidsministernivå dagen før, og fristen utsett med ei veke. På dette tidspunktet såg arbeidstakarane ut til å ha fått gjennomslag for eitt av hovudkrava: nemleg å ta utgangspunkt i «bruttomodellen». Modellen går ut på å sjå dei totale ytingane pensjonisten får i samanheng. Ved dårleg utteljing i folketrygda, vil den offentlege tenestepensjonen kompensere. Arbeidsgjevarane gjekk i det lengste inn for «påslagsmodellen», som går ut på å rekne ut frå opptening gjennom alle åra i arbeidslivet – utan nokon garanti for storleiken på den samla ytinga. Arbeidsgjevarane måtte ta innover seg at på dette punktet var arbeidstakarane ikkje til å rikke: Bruttomodell eller streik.

– Arbeidsgjevarane forstod nok alvoret fyrst då meklingsfristen nærma seg. Dei har vore lite viljuge til å diskutere andre modellar enn sin eigen påslagsmodell. Men arbeidstakarorganisasjonane har vore heilt klare på at vi ville ta utgangspunkt i ein bruttomodell, seier Lem.

Legg vekt på tryggleik

65-66-30. Denne talrekkja summerer opp hovudkrava til arbeidstakarorganisasjonane. Ein skal kunne gå av ved 65 år og få 66 prosent av sluttlønn i samla pensjon. 30 års opptening skal vere nok til å få denne utteljinga.

– Kvifor er påslagsmodellen så uspiseleg for arbeidstakarorganisasjonane?

– Modellen fører til større utryggleik. Ut frå ein slik modell er tenestepensjonen eit påslag til folketrygda – som kan bli endra. Særleg for våre medlemmer er det stor skilnad på byrjarlønn og topplønn. Ein stipendiat tener mykje mindre enn ein professor eller direktør – og ein ville ha fått dårleg utteljing for dette store spennet med

FOTO: LINDA BOURNANE ENGELBERTH

– Vi kan ikkje berre vere opptekne av arbeidstakarane i dag og trekkje stigen opp etter oss. Ein må ha eit sosialt blikk på det heile, seier Sigrid Lem.

ein påslagsmodell. Dei siste tala frå Nifu Step viser at dei som har teke ein 3-årig bachelor i gjennomsnitt er 27 år, medan dei som har teke master er 29. Då er det ikkje lett å nå 30 års oppteningstid.

– Med tanke på kompleksiteten i pensjons-saka, og omfanget/rekkjevidde i tid: Har forhandlingane og meklinga vore forsvarlege?

– Vi har hatt problem med tempoet. Staten har visst i over eitt år at desse forhandlingane kom, men det har gått tregt å få utrekningane vi har bede om undervegs, seier Lem.

AV KJETIL A. BROTTVEIT

Meklingsfristen gjekk ut 3. juni – etter at Forskerforum gjekk i trykken. Sjå Forskerforum.no for oppdatert informasjon.

Pensjonsoppgjeret i offentlig sektor

- Oppgjeret gjeld AFP og offentlig tenestepensjon. Elementa skal tilpassast ny folketrygd.
- Akademikerne, LO, Unio og YS har levert felles krav til arbeidsgjevarsida på tre tariffområde – KS, Oslo kommune og staten.

600 000 kroner til kvinnenettverk

■ Komité for integrerings-tiltak – kvinner i forskning (Kif-komiteen) har fordelt 600 000 kroner til nettverk og nettverksaktiviteter for kvinnelige forskere i mannsdominerte fag. 15 av 58 søknader ble innvilget, ifølge Kvinneriforskning.no. Et helt nytt nettverk som fikk støtte, er Nettverk for kvinnelige forskere i økonomiske og administrative fag. – Nettverket kan bidra til at vi finner felles prosjekter mellom instituttene eller produserer artikler sammen, uttaler en av initiativtakerne, førsteamanuensis Elsa Solstad ved Høgskolen i Harstad.

Mister oppdrag etter finanskrisen

■ Finanskrisen har ført til økt stillingsstopp og nedgang i oppdrag i instituttsektoren. Det viser en undersøkelse Forskerforbundet har gjort blant egne medlemmer i forskningsinstituttene. Snaue 12 prosent oppga at forskningsinstituttet de er ansatt ved har mistet forskningsoppdrag som følge av finanskrisen. Knappe 40 prosent svarte at de opplevde økt usikkerhet omkring sin egen fremtidige arbeidssituasjon som følge av finanskrisen.

Misnøye med revidert

■ Regjeringa føreslo i mai, gjennom revidert nasjonalbudsjett, å opprette 3800 nye studieplassar og auke basisløyvinga med 80 millionar kroner. Dette var ikkje nok til å blidgjere mange av aktørane i sektoren for forskning og høgare utdanning. Forskerforbundet uroar seg over at dei nye studieplassane ikkje er garanterte å vere fullfinansierte. Universitets- og høgskolerådet hadde meldt inn behov for 405 ekstra millionar til basis, og er dermed ikkje nøgde med 80. Rektorar ved fleire lærestader er glade for påplussinga, som ved Høgskulen i Oslo og NTNU. Høgskulen i Sør-Trøndelag og Høgskulen i Harstad er blant institusjonane som meiner dei fekk for dårleg utteljing.

NHH-rektor ny UHR-leder

■ NHH-rektor Jan I. Haaland blir ny styreleder i Universitets- og høgskolerådet (UHR) etter Jarle Aarbakke. Rektor Sissel Østberg ved Høgskolen i Oslo fortsetter som nestleder. Dette er klart etter at representantskapet i UHR avholdt valg under et møte i slutten av mai. UHR valgte i tillegg disse faste styrerepresentantene fra universitetene og de vitenskapelige høgskolene: rektor Torunn Lauvdal ved Universitetet i Agder, påtroppende rektor Ole Petter Ottersen ved Universitetet i Oslo og direktør Trond Singsaas ved NTNU.

FOTO: HIST

Basisbevilgninger evalueres

■ Basisbevilgningen høgskolene får per fulltidsstudent, varierer sterkt. Aftenposten oppgir at Høgskolen i Narvik får 243 700 kroner i året fra staten pr. fulltidsstudent, mens Høgskolen i Sør-Trøndelag (HiST) får ca. 79 000 kroner. HiST-rektor Trond Michael Andersen (bildet) har kritisert det han mener er en urimelig skjevfordeling, blant annet i et innlegg i Forskerforum 5/09. Kunnskapsdepartementet gjennomgår nå finansieringssystemet. Statsråd Tora Aasland påpeker at det er mange grunner til at basisbevilgningene varierer, blant annet geografiske hensyn, ulik rekruttering og eventuelle stor driftsfordeler.

Nordnorsk ingeniør-samarbeid

■ Det blåser en samarbeidsvind gjennom landskapet av norske, høyere utdanningsinstitusjoner. EnergiCampus Nord er navnet på en ny nettbasert ingeniørutdanning, som er etablert gjennom et samarbeid mellom en rekke aktører: Universitetet i Stavanger, Universitetet i Tromsø, Høgskolen i Narvik og Høgskolen i Finnmark, samt store virksomheter fra energiindustrien, som Norske Shell og Det Norske Oljeselskap. Det opplyser Høgskolen i Narvik på sine hjemmesider.

Forskningsregionene er fastsatt

■ Myndighetene har fastsatt regioner for sju forskningsfond i Norge:

- Finnmark, Troms og Nordland
- Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag og Møre og Romsdal
- Sogn og Fjordane, Hordaland og Rogaland
- Hedmark og Oppland
- Aust-Agder og Vest-Agder
- Telemark, Vestfold, Buskerud og Østfold
- Oslo og Akershus

– Fondene skal bidra til langsiktig, grunnleggende kompetanseoppbygging i relevante forskningsmiljøer, og dermed bidra til økt forskningskvalitet, sier forsknings- og høyere utdanningsminister Tora Aasland. Fondskapitalen er på seks milliarder kroner.

Godkjenner UiS

■ Kvalitetssystemet ved Universitetet i Stavanger (UiS) held mål. Slik konkluderer ein komité som er sett ned av Nokut. Komiteen har evaluert kvalitetssystemet ved UiS, og gjev ei positiv innstilling til Nokut-styret, som tek den endelege avgjerda. UiS-rector Aslaug Mikkelsen er nøgd med innstillinga: – Leiaren i komiteen sa at me for all del ikkje må prøva å bli som Universitetet i Oslo, men heller fortsetta å dyrka særpreget vårt. Dette er ei svært gledeleg tilbakemelding, seier ho ifølgje heimesidene til UiS.

Rektorer mot stempling

■ Universitetsrektorene er skeptiske til generell tidsregistrering. Det kom fram under et rektormøte i Bergen i mai. – Slik vi ser det, vil arbeidstidsregistrering kun være aktuelt for ansatte som har en jobbsituasjon med spesielt behov for overtid. Fra vår side er det ikke aktuelt med generell tidsregistrering. Dette ser vi ikke behovet for, sa NTNU-rector Torbjørn Digernes til Universitetsavisa etter møtet. I februar sendte Kunnskapsdepartementet et brev til universiteter og statlige høyskoler med krav om innføring av tidsregistrering.

Frå Slagstad til Holst

■ Cathrine Holst vert ny redaktør i Nytt Norsk Tidsskrift frå 2010. Holst er postdoktorstipendiat ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi og forskar ved ARENA – Senter for europaforskning, Universitetet i Oslo. Holst er sosiolog og har markert seg som feminist og samfunnsdebattant. Ho overtek etter Rune Slagstad, som etablerte Nytt Norsk Tidsskrift i 1984 og har vore redaktør sidan oppstarten. Utgjevaren Universitetsforlaget meiner tidsskriftet gjennom dei 25 åra har fått ei spesiell rolle i å fremme meiningsbryting på tvers av tradisjonelle politiske og vitskaplege ståstader.

FOTO: JARLE VINES

– Et uheldig tellekantsystem

■ – I dag fungerer tellekantene imot hensikten når det gjelder eksterntfinansiert forskning, hevder konserndirektør Torstein Haarberg i Sintef Materialer og kjemi. Han framførte budskapet under et debattmøte om forskningsmeldingen i regi av Nifu Step i mai. – Et universitet får ikke uttelling for eksternt finansiert forskning som er utført i samarbeid med et forskningsinstitutt dersom sistnevnte er kontraktpartner, påpekte Haarberg, som mener universitetene burde ha fått uttelling også når de ikke er kontraktpartnere.

Unio ber om flere faste stillinger

■ Forskerforbundets hovedorganisasjon Unio mener det er for mange midlertidige stillinger i universitets- og høyskolesektoren. Budskapet ble framført under en høring i Stortinget om endringer i arbeidsmiljøloven. – Hver femte ansatt ved universitet og høyskoler er midlertidig ansatt. At en så stor andel av vitenskapelig ansatte står uten fast jobb svekker deres rettigheter som arbeidstakere, sier Unio-leder Anders Folkestad (bildet). Unio mener regelverket må strammes inn, og er i hovedsak positive til regjeringens forslag om endringer i loven. Da Forskerforum gikk i trykken, var saken til behandling i Stortingets arbeids- og sosialkomité.

Aasland stoppet av regjeringen

■ Forskningsminister Tora Aasland (bildet) ville gi løfter om flere milliarder til forskning, men dette ble stoppet av regjeringen, melder NRK, som oppgir å ha lest et utkast til forskningsmelding fra Kunnskapsdepartementet. Ifølge utkastet skulle de offentlige forskningsbevilgningene utgjøre 1 prosent av BNP innen utgangen av kommende stortingsperiode, og doktorgradsproduksjonen skulle økes fra 1244 i 2008 til 1700 i 2020, oppgir NRK. Disse løftene ble tatt bort av regjeringen, som har fått hard kritikk for mangelen på forpliktende opptrapingsplaner i forskningsmeldingen.

FOTO: L. B. ENGELBERTH

Velgerne er et annet sted

I naborommet diskuteres Nasjonal transportplan. Der er det liv, tror forskningspolitikerne på Stortinget. De savner et større engasjement for forskning – og landets fremtid.

TEKST: KJERSTIN GJENGEDAL FOTO: ERIK NORRUD

– Som politiker har man et ansvar for å slåss for det man tror på, sier Odd Einar Dørum (V). Han er forundret over forskningens svake gjennomslagskraft i politikken.

Det kan se ut som et trivelig vennetreff. Folk hilser på gamle kjente, noen etterlyses. «Joda, vi er her, vi,» kommer det fra den ene enden av rommet. Stemmen tilhører Marianne Harg, president i Tekna. Hun har, akkurat som de andre i rommet, møtt opp for å si sin ærlige mening om forskningsmeldingen. Det er høring i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen.

De 15 medlemmene i komiteen utgjør Stortingets forskningspolitiske ekspertise. Det er her saker som angår forskning og høyere utdanning behandles. I dag har komiteen et tett program, for listen over høringsinstanser er lang. Bortsett fra Forskerforums utsendte, er det muligens én annen journalist til stede. Alle de andre er i naborommet, hvor det er høring om Nasjonal transportplan hos transport- og kommunikasjonskomiteen.

Får jobbe i fred

Venstres Odd Einar Dørum bemerker etterpå at det er påfallende hvor forskjellig engasjementet

er når det gjelder arbeidet i de to komiteene.

– I grunnen er det veldig rart at en stor gruppe mennesker med høyere utdanning, som interesserer seg for forskning, har så liten gjennomslagskraft sammenlignet med den gruppen som ytrer seg om Nasjonal transportplan. Eller om norsk bistandspolitikk eller kulturpolitikk, for den saks skyld. På disse områdene er det tydelig at det er mange som vil noe, og så har vi da også et prosentmål for både kultur- og bistandspolitikk. Nasjonal transportplan kan man mene mye om, men man kan i hvert fall ikke hevde at det ikke er satt inn milliarder av kroner der, for det er det. Det blir en rar kontrast mellom disse samfunnsområdene på den ene siden, og forskningen på den andre. Da har jeg som politiker et ansvar for å slåss for det jeg tror på.

Åse Michaelsen (Frp) er enig i at forskningspolitikere stort sett får jobbe i fred.

– Man merker at når man jobber med forskning, når man ikke opp i media. Jeg var første

stortingspolitiker som holdt en times innlegg ved Agderforskning om Frp's forskningspolitikk, men heller ikke der, i mitt eget hjemfylke, var det interesse. Jeg tror det er ulike grunner til det. Journalistene har ikke kunnskap om feltet, og de mener at befolkningen ikke er interessert, slik at det ikke vil selge. Men hvordan skal vi da klare å få ut informasjon om hva vi holder på med? Forskerne selv har jo akkurat det samme problemet.

Kan forskning sanke stemmer?

Men kanskje er trenden i ferd med å snu? De nylig avholdte rektorvalgene i Oslo og Bergen førte til stor offentlig debatt – selv om Bergens Tidendes leserombud etterpå rapporterte om flere lesere som hadde uttrykt frustrasjon over at debattspaltene var dominert av en valgkamp som gikk over hodet på dem. Også forskningsmeldingen har fått relativt god mediedekning. Er forskning i ferd med å innta den plassen på den offentlige arena som sektoren lenge har

Jeg sitter i et parti som kiver om å være størst og som kanskje kommer i posisjon til høsten. Burde det da ikke vært større press på meg fra forskningsmiljøene?

ÅSE MICHAELSEN, stortingsrepresentant for Frp

ment at den burde ha?

Valgforsker Hanne Marthe Narud heller kaldt vann i blodet på de som håper at forskning skal bli den store valgkampsak:

– Det er nok optimistisk. Skole trekkes jevnlig fram som valgkampsak, og da nevnes gjerne forskning og høyere utdanning i samme åndedrag, men forskningspolitikk som sådan fenger ikke mange velgere. Hvis forskningen knyttes opp mot et spesielt felt som folk er opptatt av, kan det få litt oppmerksomhet, men det skjer

sjelden.

Narud tror heller ikke at det å være opptatt av forskning gir særlig uttelling for politikere.

– Enkelte politikere er veldig opptatt av forskning, men det er jo ikke fordi det gir det store velgertilslaget. De det gjelder, jobber antakelig mer ut fra personlig interesse. Odd Einar Dørum vant nok på sin interesse for forskning i Oslo Venstre for åtte år siden. Men det hjalp ikke partiet, som havnet under sperregrensen.

Kan ikke måles på medieoppslag

Til tross for forskningspolitikken tilsynelatende dårlige potensial som stemmesanker, er det ikke førstereisgutter som blir plassert i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen. Alle opposisjonspartiene har politiske tungvekttere i komiteen. Komiteleder Ine Marie Eriksen Søreide (H) hevder at hun bevisst har søkt seg mot forskning.

– Utdanning og forskning er noe jeg har brent for bestandig, men man må tenke langsiktig og ikke vente seg uttelling på meningsmålingene i år. Jeg tror forskningens sjanse til å bli en valgkampsak er bedre nå enn tidligere. Vi er i en situasjon med finanskriser og må tenke på hvordan Norge kan komme styrket ut av den. Politikken kortsiktighet avtar kanskje litt fordi alle forstår at de tiltakene vi setter inn nå må virke over tid, og der kan forskning få en mer naturlig plass i debatten.

Åsa Elvik (SV), som er statssekretær for forskningsminister Tora Aasland og har en fortid i forskningskomiteen, tror politikere som jobber med forskning, må slutte å bruke medieomtale som mål på hvor viktig eller vellykket

Åse Michaelsen (Frp) var ukjent med forskning før hun ble politiker. – Jeg stiller nok litt andre spørsmål, og det tror jeg bare er sunt, mener hun.

– Forskning er det mest spennende man kan jobbe med som politiker. Vi får være med og bestemme hvordan Norge skal se ut om femti år, sier Ine Marie Eriksen Søreide (H).

deres arbeid er.

– Jeg tenker at å jobbe politisk ikke er et spørsmål om å få oppslag i VG, selv om man ofte får inntrykk av at medieomtale er det samme som politisk suksess. Jeg er enig i at forskning ikke er noen kioskvelter, men det betyr ikke at det er uinteressant. Vi jobber med en sektor som er engasjert og ikke minst talefør, og da ligger forholdene godt til rette for gode politiske diskusjoner om målsettinger og veivalg.

Passive stortingspolitikere

Men nettopp målsettinger og veivalg er noe norsk forskningspolitikk til stadighet blir beskyldt for å mangle. Uklarhet og manglende forpliktelser har gjennomgående vært sektorens store ankepunkt mot forskningsmeldingen. Det kommer også fram på komitéhøringen. Én etter én går organisasjonene fram og etterlyser konkrete tiltak. Akademikerne vil ha rekrutteringsstillinger etter doktorgrad. Legeforenin-

gen etterlyser flere legestillinger til forskning. Tekna vil ha en forpliktende opptrappingsplan for vitenskapelig utstyr. Og så videre. Samme morgen har det kommet fram i Dagsnytt at meldingen opprinnelig inneholdt flere konkrete mål og bevilgninger, men at disse på mystisk vis har forsvunnet på veien gjennom regjeringssapparatet. Det kan se ut til at de som mener myndighetene i bunn og grunn ikke bryr seg om forskning, har fått vann på mølla.

Hans Skoie er tidligere professor II og nå

spesialrådgiver ved Nifu Step. Han har arbeidet mye med norsk forskningspolitisk historie. Han mener at politikerne har abdisert fra sitt lederskap.

– Hvis man med «politikerne» mener stortingspolitikere, så er det klart at de er veldig passive. De reagerer på det de får presentert, men tar ikke egne initiativ. Da Forskningsrådet gikk gjennom en internasjonal evaluering, og statsråd Clemet skrev en flere siders omtale av dilemmaene som kom fram i evalueringen, gikk det

Forskning er ingen kioskvelter, men det betyr ikke at det er uinteressant.

ÅSA ELVIK, statssekretær i Kunnskapsdepartementet

Det står dårlig til på alle områder: Politikerne finner feltet for vanskelig, og universitetsforskerne gjør det ikke enkler for dem.

HANS SKOIE, spesialrådgiver ved Nifu Step

for eksempel gjennom i Stortinget så å si uten debatt. Men så er jo forskningssektoren også enormt mangfoldig. To tredeler av norsk forskning skjer utenfor universitetene, men Stortinget er veldig universitetsorientert. Jeg mener det står dårlig til på alle områder: Politikerne finner feltet for vanskelig, og universitetsforskerne gjør det ikke enklere for dem. Forskerne har ingen felles kultur, og alle vil ha løsninger tilpasset sin egen situasjon.

– Forskningspolitikken bør forenkles
Ifølge Skoie har etterkrigstidens forskningspolitikk vært preget av øredøvende enighet og lite debatt av prinsipiell karakter, særlig om store retningsgivende valg. Det har vært noen få unntak. For eksempel skapte samfunnsforskningens potensial politiske skillelinjer på slutten av 60-tallet.

– Per Kleppe var en av dem som var veldig interessert i anvendt samfunnsforskning. Han uttalte at det er de partiene som vil forandre samfunnet, som har mest bruk for forskningen. Men da reagerte Høyre og mente at samfunnsforskningen ikke skulle være et politisk instrument. Siden har det stilnet av.

Skoie peker på at forskningskomiteen har et formidabelt mandat og skal dekke alt fra barnehager til atomforskning. De fleste politikere konsentrerer seg om utdanningsdelen, og forskning kan fort komme i bakgrunnen. Han mener forskningspolitikken har mye å vinne på å forenkles.

– Det er klart at å jobbe med forskningsspørsmål ikke er en strålende karrierestrategi. Politikere skal jo gjenvelges, og det er ikke mange som legger merke til hva man utretter på dette området. Men jeg synes jo også at politikere har en tendens til å drepe feltet med papir. Allerede da den første forskningsmeldingen kom i 1975, hevdet saksordføreren at papirmengden var for stor og til dels filosofisk. Representantene har så mye de skal lese, og alt papiret kan bli et misbruk av deres tid. Nå er det blitt tradisjon at det skal legges fram en omfattende forskningsmelding hvert fjerde år, men det ville vært bedre med kortere og mer selektive meldinger. Da ville det også vært lettere å få til en god debatt.

Ønsker politisk samhandling

Han har tidligere argumentert for at det er en for sterk sentralisering av forskningssaker i

kirke-, utdannings- og forskningskomiteen, og at forskningssaker burde forankres sterkere i de andre sektorkomiteene, der det i dag sitter politikere som så å si aldri kommer i befatning med forskningsstoff. Også politikere ser fordelene ved en slik løsning.

– Komitéarbeidet på Stortinget er veldig sektororientert. Det er ikke mye samhandling mellom komiteene, innrømmer Åsa Elvik.

– Før jeg havnet i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen, satt jeg i næringskomiteen. Forskning er selvsagt veldig relevant der også, men det er lite koordinering.

Åse Michaelsen kom til Stortinget fra næringslivet og hadde ingen kjennskap til akademia da hun begynte sitt arbeid i forskningskomiteen. Det første hun merket seg, var at ingen ivaretok det overordnede perspektivet.

– Man burde ha en eller annen form for gruppering som kan se hvordan forskning griper inn i alle sektorer. Vi som sitter i de enkelte komiteene ser ikke det. Vårt arbeid blir veldig detaljorientert. En slik gruppering kunne fordele forskningssaker som naturlig hører hjemme i de andre komiteene, enten det er snakk om helse eller forsvar, og da kunne vi kanskje fått til den helhetstenkingen som mangler i dag.

Også Ine Marie Eriksen Søreide tror det ville være en fordel med en struktur som fremhever forskningsperspektivet uavhengig av sektor.

– Jeg husker en studentkampanje for et par år siden som skulle få høgstudentene mer interessert i forskning. Problemet er at studenter tenker på forskning som noe andre gjør, noe som er løst fra studiet. Mens sannheten er at de, i hvert fall ideelt sett, deltar i forskningsbasert utdanning helt fra starten, og ofte bidrar med å forske selv også. Sann føler jeg ofte at det politiske systemet fungerer også. Man ser ikke hvor nær forskning ligger det man selv jobber med, illustrerer hun.

Høyt utdannet, men lite interessert

Venstre er kanskje det partiet som har vært tydeligst i sin forskningspolitikk. Odd Einar Dørum forteller at hele hans utdannelse har vært med på å stimulere interessen for forsknings- og utdanningsspørsmål, men det var først da han ble statsråd i den første Bondevik-regjeringen at han virkelig ble klar over hvilken viktig rolle politikere spiller når rammene for forskning skal settes. Siden har han jobbet systematisk med å sette seg inn i forskningssaker. Han er

forundret over at et så høyt utdannet folk som det norske ikke krever et mye større trykk i forskningsinnsatsen.

– Den norske befolkningen har tradisjonelt vært godt utdannet, og på noen områder har vi folk som er så flinke at vi har en sivilisasjonsforpliktelse til å løfte dem fram. Mange mener visst at å satse på god forskning bryter med det norske idealet om beskjedenhets. Jeg er enig i at det ikke er bra å være brautende, men å være beskjedent i betydningen at man ikke skal ha ambisjoner og ville noe, det har jeg liten sans for.

Han får følge av Åse Michaelsen:

– Ta meg selv, jeg sitter i et parti som kiver om å være største parti. Som er i ferd med å utforme vår forskningspolitikk, og som kanskje kommer i posisjon til høsten. Burde det da ikke vært et mye større press på meg fra forskningsmiljøene? De burde si «vi mener sånn og sånn, hva tenker dere i Frp?». Det er jo ingen som vet hvor vi skal hen, og da er det viktig at folk våger å komme fram med tankene sine. ■

Hvor mye betyr forskningspolitikk for din stemmegivning ved høstens stortingsvalg?

METTE ANDERSSON
Førstemanuensis,
Sosiologisk institutt,
Universitetet i Bergen

– Det har litt å si, men ikke så veldig mye. Jeg legger mer vekt på spørsmål som gjelder for

eksempel sosial ulikhet og innvandringspolitikk.

ROLF RØNNING
Professor i sosialpolitikk,
Høgskolen i Lillehammer

– Jeg legger ikke stor vekt på forskningspolitikk, fordi jeg oppfatter svært få politikere som troverdige på området. Hadde

de hatt større troverdighet, ville det nok betydd mer for min stemme.

WILHELM R. GLOMM
Førstemanuensis,
Institutt for kjemisk
prozessteknologi, NTNU

– Det spiller ikke så stor rolle. Forskning ligger godt under 3 prosent av BNP, så i den sam-

menhengen blir nesten alle andre saker viktigere. For min del gir for eksempel skolepolitikk mer valuta for stemmeseddelen.

FRANKRIKE

Kan bety slutten på streikene

■ Helt siden februar har franske forskere og studenter protestert mot myndighetenes reformer og nedskjæringer. Protestene har fått uttrykk gjennom demonstrasjoner og stans i undervisning. Idet Forskerforum gikk i trykken, var det fortsatt streik ved seks universiteter. Men de fleste av lærestedene som har protestert mest iherdig, har åpnet igjen, ifølge avisen The Connexion. Dette skyldes frykt for at studentene ikke skal få tatt eksamen. Tidligere i vår nektet flere lærere å avholde eksamen før reformplanene ble stanset. Men høyere utdannings- og forskningsminister Valérie Pécresse truet med at studiene ikke ville bli godkjent dersom gjeldende regler ikke ble fulgt. Det er nå satt i gang tiltak som skal hjelpe studentene med å få tatt igjen tapt undervisning. Les mer om konfliktene i Forskerforum 4/09, som er å finne på Forskerforum.no.

USA

E-bøker til studenter

■ Nettbokhandelen Amazon har gått sammen med seks amerikanske universiteter for å teste ut en ny utgave av sin e-bokleser Kindle på studentene, opplyser dagsit.no. Kindle DX, som den nye utgaven heter, har blant annet større leseflate, noe som er bedre egnet til ulike typer materiale, både tekst og bilde. Nettleseren er også forbedret. Først ute er Case Western Reserve University i Cleveland, som i høst skal prøve ut den nye e-bokleseren på noen av sine studenter. Erfaringene disse studentene gjør seg skal så sammenlignes med de som har brukt tradisjonelle bøker.

BELGIA

Forskningskultur og kjønn

■ Organisasjonen The European Platform of Women Scientists (EPWS) holder sin årlige konferanse i Brussel 25.–26. juni i år. Konferansen har tittelen «Scientific Culture, Communication, Gender – An Innovative Challenge for Women Scientists». Forskerkultur og kommunikasjon står i sentrum. Det blir blant annet avholdt seminarer om hvordan man oppretter og driver forsker-nettverk og hvordan man søker om forskningsmidler. Målet er å få kvinner til å bli mer aktive i forskningsverdenen og å få dem til å markedsføre sine forskningsresultater bedre. Les mer på www.epws.org.

EU

Søker ikke forskningspenger

■ Svært få av de nye EU-landene etter utvidelsen i 2004 søker penger fra unionens rammeprogram. Et overveldende flertall av søknadene til europeiske forskningsfond kommer fra land som allerede var medlem av EU før den store utvidelsen i 2004. Det opplyste EUs kommissær for vitenskap og forskning, Janez Potočnik, på EU-konferansen «Research Connection 2009» i Praha, ifølge EurActive.com. Bare én av ti søknader om forskningsmidler fra sjuende rammeprogram kom fra et av de tolv landene som har blitt EU-medlemmer etter 2004. I tillegg til å sende inn færre søknader viser det seg at de nye EU-landene også i noe mindre grad lykkes med å få tak i midler. Men det er ikke slik at kvaliteten på forskningen fra disse landene nødvendigvis er dårligere enn resten av EU, sa Potočnik.

SVERIGE

Flest menn tar doktorgrad

■ I overgangen mellom videregående skole og høyskoler og universitet dominerer kvinnene, men bildet ser annerledes ut når det gjelder overgangen til forskerutdanning. Det er nemlig en høyere andel menn enn kvinner i Sverige som velger å ta doktorgrad. Det opplyser det svenske Høgskoleverket i sin årsrapport. I rapporten har man spesielt fokusert på likestilling. Av alle som ble uteksaminert fra høyere utdanning i tidsrommet 1999–2004 har drøyt åtte prosent av mennene begynt på en doktorgrad, sammenlignet med fem prosent av kvinnene.

EUROPA

Bologna-prosess fram til 2020

■ Arbeidet med å skape et felles europeisk område for høyere utdanning skal fortsette i ti år til. Det vedtok 46 europeiske land, blant dem Norge, under et ministermøte i Belgia i vår. Bologna-deklarasjonen ble vedtatt i 1999, og den har ført til store endringer innen europeisk høyere utdanning. Samordning og tilpasning av gradsstrukturen – med bachelor- og mastergrader – har utspring i Bologna-prosessen. Overgangsmuligheter mellom landene, fremming av mobilitet, institusjonssamarbeid og forskning står også sentralt i samarbeidet.

NEDERLAND

Falske tidsskrift avslørt

■ Den nederlandske forlagsgiganten Elsevier, som utgir en rekke anerkjente vitenskapelige tidsskrift, ble nylig avslørt i å ha gitt ut seks falske «tidsskrift» i tidsrommet 2000 til 2005, skriver The Scientist. Publikasjonene ble laget slik at de liknet på medisinske vitenskapelige tidsskrift med eksterne fagfellevurderinger, og de ble sponset anonymt av farmasøytiske selskaper. Et av tidsskriftene, The Australasian Journal of Bone and Joint Medicine, bestod i virkeligheten av gjenbruk av vitenskapelige artikler og artikler med innhold som gikk i favør av farmasisekskapet Mercks produkter, som hadde sponset det hele. Nå skal Elsevier foreta en intern granskning av sine rutiner.

EUROPA

– Innovasjon og forskning gir jobber

■ Myndigheter og industri i europeiske land må fortsette å investere i forskning og utvikling ved universitetene, på tross av den nåværende globale økonomien, uttaler den nye generalsekretæren for sammenslutningen League of European Research Universities (Leru), professor Kurt Deketelaere (bildet). Han tiltrer sin stilling i juli, men ønsker allerede nå å formidle at investeringer i innovasjon vil gi en opptur i europeisk økonomi fordi det skaper nye jobber og en bærekraftig utvikling, opplyser Universityworldnews.com. Les mer om Leru på www.leru.org.

USA

Mindreverdig bachelor?

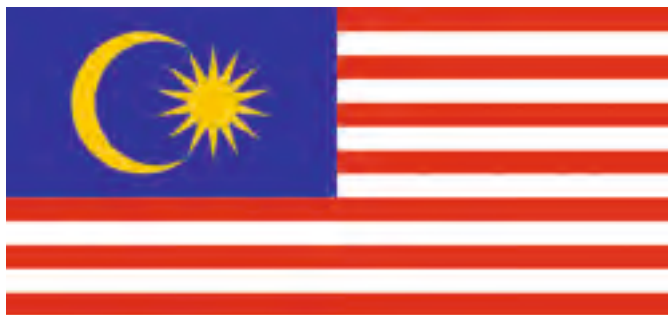
■ Mer enn halvparten av amerikanske læresteder som tilbyr master- og ph.d.-utdanning, har en policy for hvordan man skal vurdere en treårig «Bologna-bachelor». Det viser en ny undersøkelse blant 120 læresteder i USA, foretatt av The Institute of International Education (IIE). Av disse institusjonene er det omtrent 14 prosent som mener at denne utdanningen ikke er likeverdig med en tilsvarende amerikansk grunnutdanning på fire år. Det var likevel rundt en tredjedel som vurderte de to utdanningsløpene som likeverdige. Undersøkelsen belyser også annen kunnskap som finnes blant de samme institusjonene om Bologna-prosessen.

STORBRITANNIA

Vil krympe administrasjonskostnader

■ Minister for innovasjon og høyere utdanning John Denham ønsker at nedskjæringene ved britiske universiteter ikke skal gå på bekostning av undervisning og forskning, men at kuttene må komme i administrasjonen. Forslaget er et forsøk på å dempe uroen for at et tusentall forsker- og lærerstillinger skal fjernes når universitetene i tiden framover må kutte kostnader. Ifølge The Guardian må UH-sektoren kutte sine administrative kostnader med 180 millioner pund, det tilsvarer omtrent 1,8 milliarder norske kroner.

MALAYSIA

Kvalitetsgranskning av læresteder

■ Nærmere 50 av Malaysias læresteder for høyere utdanning skal gjennom en kvalitetsgranskning i august. Arbeidet skal gjennomføres av ti evalueringsgrupper fra Malaysian Qualifications Agency (MQA), opplyser den malaysiske avisen The New Straits Times. Landets øverste ledelse ønsker å bringe UH-sektoren opp i verdensklasse. – Vi kan ikke inngå kompromisser når det gjelder våre institusjoners akademiske kvalitet, uttaler Datuk Seri Mohd Khaled Nordin, minister for høyere utdanning.

HO ER EI EFFEKTIV DAME, LIVE RASMUSSEN. MEN HO TRUR IKKJE PÅ EFFEKTEN
AV EFFEKTIVISERING FOR EFFEKTIVISERINGA SI SKULD.

LIVES LÆRE

LIVE RASMUSSEN I SAMTALE MED PER ANDERS TODAL.
FOTO: ERIK NORRUD

Ho kler namnet sitt. «Energisk og entusiastisk,» seier dei som har jobba med Live Rasmussen. «Tøff, men fair,» seier dei som har jobba mot ho. Inntil i fjor var ho hovudtillitsvald i Forskerforbundet ved Universitetet i Oslo¹, og stod på barrikadane for løn, arbeidsrettar og universitetsdemokrati. No kanaliserte ho krafta si inn i bokhyller og journalar, som overbibliotekar ved fakultetsbiblioteket på Mat.nat. ved UiO.

– Eg merkar at somme i direktørsjiktet er nøgde med å ha fått instruksjonsmyndigheit over meg, seier Rasmussen og ler. Rollebyttet har snudd perspektivet hennar òg.

– Gjennom arbeidet i fagforeininga såg eg universitetet på vranga. Eg har sett på alle tiltak med mistenksame briller for å finne uheldige konsekvensar for dei tilsette.

– *Blikket ditt på universitetet har vore som Næringsmiddeltilsynets blikk på kebaben?*

– Ja! Eg har sett skeptisk på kvart nytt tiltak: «Kor mye New Public Management er det i denne oppskrifta, da?» Men eg er eigentleg positiv av natur, eg. No treng eg ikkje å sjå berre etter det som *ikkje* er bra. No kan eg rope høgt om det som er bra, og det er mykje av det ved universitetet.

Live Rasmussen seier beint fram at ho er overvelda over arbeidsplassen sin.

– Dette er Noregs mest morosame fakultet! Framtidsvyane er enorme. Vi har polarbåtar, forskingsstasjonar og froskemenn på havbotnen. Og her på biblioteket skal vi finne ut kva tilsette og studentar treng av litteratur, og vi får vere med på dei store prosessane.

Den viktigaste prosessen for Rasmussen nett no er planlegginga av eit nytt realfagsbibliotek. Fem små bibliotek skal slåast saman til eitt stort i Vilhelm Bjerknes' hus på Blindern. Ho syner fram arkitektskisser, peikar og forklarar med entusiasme om lysforhold, leseplassar og læringsmiljø.

– *Men kva er poenget med eit nytt, kostbart bibliotek når studentane kan laste ned alt dei treng elektronisk?*

– Folk lånar framleis bøker. Lånet av bøker veks framleis litt, sjølv om nedlastinga av elektroniske dokument går til himmels. Og læringslitteraturen høyrer til i læringsmiljøet. Det er enda viktigare no når studia har blitt fragmenterte av kvalitetsreforma. Studentane treng ein stad å trefast, det er bra for læringa. Og på biblioteket finn du kompetente folk om du treng hjelp til å finne litteratur.

Rasmussen har stor nytte av tida si i Forskerforbundet i den nye jobben sin.

– Som tillitsvald lærte eg heile universitetet å kjenne, og den kunnska-

pen er med meg. Det står klart for meg at det er i forskingsgruppene det eigentlege universitetslivet skjer. Det er nyttig når eg skal finne ut kva forskargruppene våre treng.

Som hovudtillitsvald representerte ho både forskarar og teknisk-administrativt tilsette. Det er to kulturar som iblant kolliderer.

– Eg har opplevd stygge døme på manglande anerkjenning mellom desse gruppene. Det kan vere forskarar som snakkar nedlatande om «teknikarane våre»: Alle ønskjer seg jo ein sekretær, så om folk finn nokon som liknar på ein slik, vil dei gjerne lesse dei ned med arbeid. Og eg har opplevd lite rause haldningar på administrativ side, folk som nektar å sjå sitt eige arbeid i samanheng med resten av verksemda ved universitetet. Slikt gjer meg rasande. Vi må anerkjenne at forskning og undervisning er poenget med universitetet. Og forskarane må anerkjenne at ting må koordinerast.

Det var ingen spøk for ein ganske ung bibliotekar å bli hovudtillitsvald for ei foreining med nokre av landets tyngste akademikarar som medlemmer. Men det gjorde det litt lettare at forgjengaren Astri Ottesen òg hadde same bakgrunn.

– Folk aksepterte å bli leia av ein bibliotekar. Eg trur bibliotekarar blir sett på som ein nøytral instans som vil alle vel.

Rolla til Forskerforbundet ved UiO har blitt større og viktigare dei siste åra, meiner Rasmussen.

– Etter at vi fekk eit sekretariat og ein stad å kome innom, vart forbundet meir tilgjengeleg. Det er no fleire som går til fagforeininga for å seie frå når dei har det tøft på jobben, når leiarane sviktar eller dei kjenner seg akterutsegla lønsmessig. Det er veldig viktig at folk har nokon å gå til, og at dei tillitsvalde får nok oppbakking til å tole trøkket.

Rasmussen meiner lokallaget ved UiO har lukkast med å rekruttere dyktige tillitsvalde og mange medlemmer, men synest ikkje dette har vore tilstrekkeleg verdsett sentralt i forbundet.

– Som ei ukonvensjonell storesøster i ein konvensjonell familie har vi til tider fått unødig surmaga motstand frå det sentrale organisasjonsledet.

– *Kva var dei tøffaste kampane dine som hovudtillitsvald?*

– Det mest slitsame var å handtere størkna konfliktar som har vart i årevis, gjerne kombinasjonar av fagleg og personleg strid. Det er eg glad for å sleppe.

Ein meir prinsipiell strid for Rasmussen har vore kampen mot målstyringsspøkelset. Augene hennar gneistrar stygt når temaet kjem opp.

– Dette evinnelege maset om botnlina, frå leiarar frå New Public Management-kurs frå BI! Det er sikkert mange rare praksisar som kan ryddast opp i. Men det blir så mykje kontroll, og vi må tilsetje ei mengd

¹ Ho vart handplukka til vervet i 2000 og lokka frå jobben ved biblioteket til Det norske instituttet i Roma. Leiinga i lokallaget meinte truleg dei trong ein gladiator.

økonomar medan vi manglar professorar. Alle går og uroar seg over økonomien ned til lågaste nivå. Det er ein mistanke om at folk ikkje brukar pengane rett, men erfaringa mi er at dei fleste er grenselaust påhaldne på vegner av universitetet.

– *Ideen må vel vere at om ein ikkje vaktar på folk, byrjar dei berre å sløse og tulle. Kor kjem den mistanken frå?*

– Nei, sei det. Det finst ein mistanke om at folk ikkje jobbar nok. Eg kunne brukt veldig mye av dagen min på å prøve å lage perfekte administrasjonssystem og analysere budsjetta våre. Men da får eg ikkje gjort anna.

– *Vi må snakke om lønskampen òg. De står på og forhandlar, men skilnaden til privat sektor blir berre større.*

– Eg veit ikkje om Forskerforbundet gjer alt rett, eg. Vi har hatt interne diskusjonar om kva strategi vi skal leggje til grunn. Men eg trur mykje handlar om å synleggjere kor viktig kompetansen til medlemmene våre er. Og eg synest ikkje at vi skal sjå det lønspolitiske samarbeidet som ei avgrensing, problemet er at rammene ikkje blir brukte. Når det er rom for å gje professorar 800.000 i løn, kvifor skal dei ikkje få det?

Og så er det desse mellombelse tilsetjingane², da.

– Det syg masse krefter å stadig snike seg unna å gje folk fast tilsetjing, seier Rasmussen, og illustrerer stoda med ein anekdote.

– Vi tilsette ein økonom frå Ålesund nyleg, og han kunne ikkje skjone kvifor universitetet hadde alle desse mellombelse stillingane. Han sa: «De har drive universitet her i 200 år. Og de skal sikkert drive på i 200 år til. Talet på tilsette veks, så det er ikkje slik at de ikkje treng folk. Ei fiskeribedrift på Sunnmøre anar ikkje korleis fisket blir neste år – men dei tilset folk fast. Eg har aldri sett ei bedrift med ein så føreseieleg framtidshorisont som universitetet – og så er halve arbeidsstokken dykkar mellombels!» Han var heilt sjokkert.

– *Men for somme menneske er forskning så interessant at toler nesten kva som helst for å få drive med det. Blir det spekulert i dette?*

– Nerdane kjem uansett, dei som ikkje ser for seg anna liv enn forskninga. Men vi treng mange av dei andre gode hovuda òg. Og da må det vere mogleg å leve eit normalt familieliv og samtidig ha ein forskarkarriere. Elles får vi jo ingen glupe barn!

– *Eg har aldri tenkt på dette i eit evolusjonsperspektiv før.*

– Ikkje eg heller, eg kom på det no.

Rasmussen har etterlyst meir ros og tilbakemelding ved universitetet: Folk opplever at dei ikkje blir sett sjølv om dei gjer ein kjempeinnsats.

– Mange som får professoropptrykk, får ikkje eingong gratulasjonar. Når du når det høgste nivået i academia, og instituttleiaren ikkje kjem og gratulerer deg – da er vi ikkje veldig flinke til å sjå kvarandre.

– *Handlar ikkje dette mest om kultur? Vi er ikkje verdas mest sjenerøse folkeferd?*

– Kanskje. Men det som får folk til å trivast på jobben, er å kjenne at du blir sett og teken vare på som menneske. Det handlar om kva som får folk til å produsere. Og dette gjeld dei mellombels tilsette òg. Å gå i årevis på korte engasjement gjer noko med lojaliteten din til arbeidsplassen.

– *Du har kritisert universitetet for å ta dårleg vare på eldre arbeidstakarar ...*

– Eg er så lei av det der munnhellet om at «her må folk berast ut». Ja, mange eldre professorar produserer som berre det. Men folk er ulike, og somme eldre forskarar slit med å oppfylle måla.

– *Men universitetet er vel av dei betre stadene å bli gammal? Du sit tørt og varmt, og øydelegg ikkje ryggen på tunge løft.*

– I eit globalt perspektiv har vel alle nordmenn det bra. Men folk legg att veldig mykje av seg sjølv i jobbar på universitetet. Professorar har òg andre plikter i livet. Før var ein professor ein mann med hus på Vindern

2 Live Rasmussen har tru på at innstegstillingar kunne bøte på problema, og skjoner slett ikkje at dette ikkje kom med i forskingsmeldinga i vår, trass i at UiO talte varmt for ei slik ordning. Ho meiner det er «heilt på trynet at ikkje departementet tok eit så klart signal frå landets største universitet».

og kone heime. No er professoren kanskje ei 45 år gammel kvinne med tre barn. Rettar og arbeidsmiljøreglar må normaliserast, samtidig som ein tek vare på det særeigne ved universitetet.

Universitetsdemokratiet har vore ein anna kampsak for Rasmussen. Der har ho kjempa mot sjølv tidsånda.

– Demokratiet er til tider vanskeleg å slåst for, men det er viktig. Ein del arenaer for medverknad er fjerna for effektivitetens skuld. Men folk treng høve til å diskutere faget sitt.

– *Men gløden for universitetsdemokratiet har vel tapt seg sidan 70-talet? Det er ikkje alltid lett å finne folk som vil sitje i dei demokratiske organa?*

– Det kjem an på kva organ det er snakk om, og om dei fungerer. Eg har i alle fall inntrykk av at det er interesse for å delta i instituttstyra. Men å vere med i organ som liknar supperåd, der du ikkje får vere med på å utvikle policy, er sjølvsagt ikkje så interessant.

Universitetsdemokratiet har ein meirverdi, meiner Rasmussen.

– Eg trur faktisk det bidreg til kvalitet og effektivitet. Sjølv om den demokratiske prosessen fram mot ei avgjerd kanskje ikkje er så effektiv, blir utføringa meir effektiv når avgjerda er forankra i miljøet, ikkje berre bestemt på toppen. Og det er aldri ei løysing som er den rette.

Dei seier om Live Rasmussen at ho har eit ope og nyfiken sinn.

– *Da eg googla deg før dette intervjuet, oppdaga eg at du er på Twitter. Da kjende eg meg gammal.*

– Bibliotekarar må utforske dei kanalane ungdommen brukar. Eg er ikkje sikker på om Twitter har noka framtid, men eg synest ein skal prøve dei nye media. Det er ein stadig diskusjon om korleis biblioteka skal gje informasjon, også gjennom Facebook og andre festlege kanalar.

– *Lærer eg noko om personlegdomen din av at du følgjer desse på Twitter: Library of Congress, Jens Stoltenberg, Marie Simonsen og kronprinsparet?*

– Haha. Ja, det seier alt. Der har

du meg.

Ein skal kanskje ikkje skode folk på Twitteren³. Engasjementet i vingen og kunstnarsenteret Can Serrat i Spania fortel kanskje meir om Live Rasmussen. Ho vart involvert i senteret som ung student i Barcelona, og er framleis medeigar.

– Eg eig det saman med 11 kunstnarar. Det var ein ruin da vi kjøpte det. No står anlegget i full prakt, med atelier og alt, i eit flott landskap. Alle som vil, kan leige plass der. Eg brukar senteret som hytte sjølv iblant.

– *Det må vere det motsette av lønsforhandlingar i norsk haustmørker.*

– Det er det. Det er ein herleg stad å kome til, og det gjer godt å møte folk som driv med heilt andre ting enn du sjølv.

Rasmussen har levd glade middelhavsdagar også i yrkeslivet. Frå 1998 til 2000 var ho bibliotekar ved Det norske instituttet i Roma.

– Det var ein oase, det. Instituttet ligg oppe på Gianicolo-høgda. Sjølv på varme dagar er det eit svalt drag i lufta der oppe, og det er flott utsikt over byen. Eg kom rett derifrå og ned i kjellaren til Forskerforbundet, inn i fagforeiningslivet. Det steget var relativt uforståeleg for venene mine: «Live, kva er det du tenkjer på!» Likevel var det morosamt å kome midt i trafikken av informasjon på universitetet, i staden for å vere på ein satellitt i Roma.

Vi har snakka i over halvannen time, likevel kjenner ikkje Rasmussen seg heilt ferdigprata.

– Det var nokre fleire saker eg eigentleg ville snakke om ...

– *Vi rekk nok ikkje alle. Kva toler du minst å brenne inne med?*

– Det er heilt tulle at vi sit og administrerer dei elektroniske ressursane våre ved kvart einskild bibliotek, i staden for å ta grep nasjonalt. Kvar for oss brukar vi utruleg mykje tid på å forhandle med dei som tilbyr dei elektroniske tidsskrifta. Det er gøy å forhandle, men truleg endar vi med halv dårlege avtalar alle saman. Det er ein meiningslaus ressursbruk. Det må du skrive! ■

3 Det bør nemnast at Rasmussen i skrivande stund ikkje har twitra sidan 14. april.

HVEM: Fysiologene Hilde Færevik og Øystein Wiggen, samt materialteknolog Arne Røyset ved Sintef i Trondheim.

HVA: Tverrfaglig forskningsprosjekt om framtidas tekstiler. Målet er bekledding for kaldt klima som gir færre ulykker samt bedre komfort og yteevne.

HVORDAN: Kombinerer undersøkelser av kroppens reaksjoner på ekstrem kulde med utvikling av tekstiler med temperaturreguleringsegenskaper. Labtesting og feltarbeid er sentralt.

TEKST: ELIN HAVELIN REKDAL

Tverrfaglig supe

Det er vakkert, men iskaldt, å arbeide ved StatoilHydros anlegg på Melkøya i Finnmark. For noen år siden iset anlegget ned, og det ble driftsstans. (Foto: StatoilHydro)

PROSJEKT: ColdWear. INSTITUSJON: Sintef. FAGRETNING: Fysiologi. Materialteknologi. IKT. FINANSIERING: Norges forskningsråd, samt Janusfabrikken, StatoilHydro, Swix sport AS og Wenaas. UUNNVÆRLIG VERKTØY: Laboratoriene. PUBLISERINGSFORM: Artikler i vitenskapelige og populærvitenskapelige tidsskrift. To doktoravhandlinger, ti masteroppgaver. Konferanser og webside. NY KUNNSKAP: Kompetanse fra andre fagområder enn tekstilindustrien vil gi nye muligheter til å lage multifunksjonelle materialer bestående av mikrostrukturer.

ertøy

En offshorearbeider i aksjon på Melkøya. – Nedkjøling når du jobber i et kaldt miljø kan påvirke muskel- og skjelettplager, ifølge stipendiat Øystein Wiggen. (Foto: Sintef)

Du står ute på en oljeplattform. Gradestokken kryper ned mot minus 30 grader. Du har stått der en god stund og kjenner at fingrene sakte stivner, beina er uten følelse og leppene blå av frost. Jobben du gjør er avgjørende for bedriften og kollegenes sikkerhet – men hendene vil likevel ikke lystre lenger. Så glipper taket.

– Antall risikohandlinger på kalde arbeidsplasser øker allerede ved 14–18 plussgrader. Når temperaturen synker, blir det verre. Dårligere konsentrasjon gir flere feil, som igjen kan gi økt ulykkesrisiko på arbeidsplassen, sier Hilde Færevik. Hun er bekledningsfysiolog og prosjektleder for ColdWear, et tverrfaglig prosjekt som skal finne framtidens superklær for kaldt klima.

– Da må vi vite mer om årsaken til at feil blir gjort, sier hun.

Prosjektet involverer også forskere innenfor materialteknologi og IKT.

– Vi vil undersøke hvordan varmetransport skjer gjennom bekledningssystemer. Slik kan vi finne hvor varmetapet er, hvordan det kan forbedres, og sørge for bedre fukttransport. Da blir et nært samarbeid mellom ulike fag nødvendig, mener Færevik.

– Transport av fuktighet og varme er helt avgjørende hvis du skal være komfortabel i en ekstremsituasjon. Goretex-membranen kom for mange år siden og var revolusjonerende. Vi tror vi kan komme opp med nye løsninger, sier hun.

Mer mot nord

Norsk kontinentalsokkel har blitt større, og oljeletingen flytter seg nordover.

– Satsningen i det «høye nord» er en grunn til at vi fikk penger. Prosjektet er godt forankret i regjeringens nordområdestrategi, og det er av stor interesse for de som vil utvinne olje i ark-

tiske strøk, mener Færevik.

I lange tider har nordmenn levd med ekstremvær, og fått kompetanse på hvordan vi må kle oss for å overleve utendørs.

– Det er dette som er vår styrke, også når det gjelder høyteknologisk utvikling av klær. Andre land har kommet langt med å utvikle såkalt tenkende klær, men vi er best på kulde, sier hun.

ColdWear-prosjektet skal imidlertid ikke jobbe med produksjon av selve tekstilene.

– En hovedmålsetning for prosjektet er å bygge opp kompetanse for hvordan man kan få teknologi inn i tekstiler uten at det går utover vaskbarhet, vedlikehold og andre krav. Men vi er ennå ikke så konkrete at vi kan lage et produkt, forteller Færevik.

Ekstrembrukere og vanlige folk

Janusfabrikken er en av prosjektets fire partnere fra industrien. Janus-merket er imidlertid ikke bare tradisjonelt ullundertøy.

– Nei, de er flinke til å tenke nytt. Det kan for eksempel være elektronikk i tekstil, som varmenne soner i ullundertøyet, sier Færevik.

Som bekledningsfysiolog jobber hun med interaksjon mellom menneskets fysiologi, det du har på deg og omgivelsene. Kompetansen er sterkest knyttet opp mot ekstrembrukerne, som brannmenn og oljearbeidere, i svært høy temperatur eller iskaldt vann. Men midt i mellom ytterpunktene finnes vanlige folk som trenger å føle seg komfortable i sitt turtøy, forklarer fysiologen.

Prisbelønt tverrfaglighet

Forskerne i ColdWear har allerede vist at de kan sine saker, med rednings- og helikopterdrakten SeaAir, som i fjor mottok Sintefs pris for fremragende forskning. Årsaken til suksessen er

tverrfaglig samarbeid, mener Færevik.

– En tverrfaglig arbeidsform byr på ganske store utfordringer. Men vi har lyktes før. Vi har tro på at dialog gir forståelse for andres fagkunnskap, som vi kan bruke for å forbedre oss. Og selvfølgelig er det viktig at vi har flinke medarbeidere som har spisskompetanse på sine felt, påpeker hun.

Målet er at tverrfaglighet skal føre til ny og forbedret viten. Ved å koble kompetanse på nye måter er det mulig å få forsprang på konkurrerende forskningsmiljø verden over.

– Vi ser så utrolig mange eksempler på i andre prosjekter at man sitter på hver sin arbeidsoppgave, og så gjør man den og er ferdig. Men SeaAir hadde ikke blitt så bra hvis vi ikke hadde evnet å forstå hverandres fagområder og klarte å kommunisere kunnskap på tvers, sier Færevik.

Det kan materialteknolog og delprosjektleder Arne Røyset bekrefte. Hans forskningsfelt ligger en hel fagverden unna fysiologien.

– Noe av det mest interessante og utfordrende ved at prosjektet er tverrfaglig, er å få de to verdenene, fysiologi og materialer på mikroskalaer, til å møtes, sier Røyset. Her er Sintef i forskningsfronten.

Fukt og svette

– Fukt, svette og varme er en fellesnevner for alle fagfeltene i prosjektet. Det er ord både fysiologene og vi materialteknologer bruker. Men de ser det fra et menneskelig synspunkt. Vårt utgangspunkt er fra mikroskala og opp. Vi ser på hvordan materialene oppfører seg på mikronivå, og hvordan man kan bruke fenomener på den skalaen for å få et plagg til å bli fungerende, forklarer Røyset.

Multifunksjonelle materialer er stikkord for

Tverrfaglig samarbeid er utfordrende, men med et team som stoler på hverandres kunnskap kommer resultatene, mener forsker Hilde Færevik og stipendiat Øystein Wiggen. (Foto: Cathrine Dillner Hagen)

ColdWear-forskerne. Det er materialer der nye funksjoner kan legges til. I tillegg kommer krav om å være smussavisende, krav til overflatebehandling og om å tåle vask på 60 grader.

– Vi er opptatt av materialer med egenskaper som endrer seg ved stimuli eller omgivelsesendring. Det kan være fukt, temperatur, strøm eller lys. Det man gjerne vil ha, er et isolasjonsmateriale som blir påvirket av varme og fukt. Det skal isolere godt når det er kaldt og isolere dårlig når det blir varmt, sier materialteknologen.

Teknologi i tekstiler handler dermed ikke nødvendigvis om ledninger og batterier. Det kan være at et material har en egenskap i seg selv som gjør at det forandrer seg og spiller på

ColdWear

- Finansiert med 77 prosent fra NFR.
- Ledes fra forskningsinstituttet Sintef.
- Samarbeider med NTNU og bedriftene StatoilHydro, Janusfabrikken, Swix sport as og Wenaas.
- Varighet: 2008–2012.
- www.sintef.no/coldwear

Kilde: Hilde Færevik

lag med kroppen.

Men elektronikk kan også integreres i materialet. Det jobber ColdWears tredje delprosjektleder Frode Strisland med, forteller Færevik.

– Forskningsutfordringen ligger i hvordan man kan gjøre dette tekstilbasert. Det begynner først nå å komme løsninger hvor man bruker såkalte ledende polymerer; plast som kan ha en elektronikkfunksjon og kan lede strøm. Polymerene kan lage punkter som registrerer og overfører informasjon. Dette kan veves inn i plagg, sier hun.

Også ColdWear-forskerne jobber med ledende polymerer. Målet er å bygge inn elektronikk uten å bruke stive metalledninger, slik

at tøyet blir mer komfortabelt å ha på, forklarer Røyset.

Mann mot natur

Utdanning og opplæring er en viktig del av prosjektet.

– Gjennom å være koblet til NTNU og master- og ph.d.-utdanning, skal prosjektet sørge for rekruttering til industrien ved mer kvalifisert arbeidskraft. Som forskningsinstitutt er vi her i et samspill med industrien og universitetet. Industrien handler om kommersialisering og produkt nær kompetanse, universitetet står for en mer langsiktig kompetanseoppbygging, og instituttet kobler langsiktig grunnleggende kompetanse mot industrielle behov, sier Røyset.

Stipendiat Øystein Wiggen tar doktorgraden sin gjennom ColdWear-prosjektet. Han er fysiolog og skal se på hvordan muskelkraft, fingerferdighet og manuell yteevne blir påvirket av kulde.

– Først gjør vi forsøk på lab. Her simuleres arbeidssituasjonen til oljearbeidere og forskjellige temperaturer de blir eksponert for. Temperaturene går fra null og helt ned mot 30 minusgrader, sier Wiggen.

– Det er stort behov for en utvikling innen bekledning for disse arbeiderne. De blir kalde og må kanskje avslutte arbeidet og gå inn og varme seg. Men er det en kritisk situasjon, må de stå ute uansett, og da er ikke utstyret godt nok, påpeker han.

I tillegg til tester i klimakammeret gjør fysiologene feltarbeid. Da drar de til Finnmark og anlegget på Melkøya.

– Det er så langt nord Norge hittil har kommet, men de skal etter hvert videre nordover, sier Wiggen. Da følger ColdWear-forskerne etter. ■

Brukerstyrt innovasjonsarena (BIA)

- Forskningsrådets største program.
- 50 prosent av FoU-investeringene i Norge blir gjort av bedrifter med BIA som eneste finansieringskilde.
- Finansierer FoU-prosjekter med utgangspunkt i bedriftenes egne utfordringer.
- Prosjektene kan være ledet av forskere eller av industrien selv.
- ColdWear er et forskerstyrt prosjekt, kalt KMB – Kompetanseprosjekt med brukermedvirkning. Her drives generell kompetanseoppbygging for fremtidige behov i industrien.

Kilde: Forskningsrådet og Hilde Færevik

I klimakammeret måles oksygenopptak, varmeproduksjon, manuell ferdighet og muskelkraft. Stipendiat Øystein Wiggen tester på forsker Tore Christian Storholmen. (Foto: Cathrine Dillner Hagen)

Den unge generasjonen syrere vokser opp uten informasjon om omverdenen, i et lukket diktatur.

Syria: Intellektuelle kjemper for frihet

Flere hundre intellektuelle er fengslet i Syria. Forskere som deler kritisk kunnskap, møter vilkårlig straffeforfølgelse – spesielt hvis de tilhører en minoritet som kurderne.

TEKST OG FOTO: ANDREAS HØY KNUDSEN

Damaskus-våren

Ved tidligere president Hafez al-Assads død i 2000 oppsto en periode med intens politisk og sosial debatt i Syria. Høsten 2001 strammet påtroppende president Bashar al-Assad inn på ytringsfriheten og fengslet en rekke av de mest frittalende intellektuelle i landet.

Rights Watch sitter minst 4000 politiske fanger i syriske fengsler i dag. Syriske menneskerettighetsadvokater anslår tallet til det dobbelte.

Beirut-Damaskus-deklarasjonen kom i kjølvannet av mordet på Libanons tidligere statsminister Rafiq al-Hariri. FNs uavhengige granskningskommisjon har i to rapporter pekt på kretsen rundt presidenten i Syria som skyldig i drapet. Deklarasjonen om fred mellom de to landene falt i svært dårlig jord hos regimet, som reagerte med å arrestere og fengsle vilkårlig ut fra navnelisten i den libanesiske avisen. 17 offentlig ansatte akademikere ble sparket fra sine posisjoner, og et ukjent antall ble arrestert. Senere har det kommet fram at de ble mishandlet og sperret inne i celler uten senger, madrasser eller tepper. Flere hundre intellektuelle sitter stadig fengslet.

Ideelle utvist

– Under den første delen av fengselsoppholdet bruker man kraftige torturmetoder, forteller den kurdiske filologen Abd Al-Samad, som vi treffer i den kurdiske hovedbyen Qamishli. Al-Samad har tidligere sittet inne på grunn av sine ytringer. Han ble hentet av politiet på høyskolen hvor han underviste, fordi han hadde delt ut løpesedler med et pro-kurdisk budskap.

– Jeg satt inne i fire år og ble fratatt jobb, pass og alle sivile rettigheter, sier filologen, som i dag lever av bidrag fra broren, som har emigrert til Tyskland. I likhet med andre kurdiske intellektuelle i Syria har Abd Al-Samad fortsatt sin opposisjon mot regimet etter fengselsoppholdet.

– Er du politisk aktiv, må du ta farvel med familien din hver gang du forlater huset, forteller Omer Fouad, som leder det kurdiske Yekiti-partiet i Syria. Ifølge Fouad innledet myndighetene etter nyttår en offensiv mot kurderne og deres partier og organisasjoner. Han viser fram lange lister over arresterte og forsvunne personer de siste månedene. I årets fire første måneder er over 500 blitt fengslet, de fleste av dem akademikere og studenter.

– Anklagene gjelder utelukkende kulturelle og politiske aktiviteter, forteller Fouad.

Samtidig som regimet slo ned på forfatterne av Beirut-Damaskus-deklarasjonen, ble alle utenlandske ideelle organisasjoner utvist fra landet. Tilbake står et samfunn preget av overvåking og nattlige arrestasjoner. Etterretnings-tjenestene som overvåker sivilbefolkningen, blir selv overvåket av andre etterretningstjenester, ifølge vår FN-kilde. På tross av innreise på turistvisum ble artikkelforfatteren kontrollert flere ganger av væpnet politi i løpet av rundreisen i landet.

– Myndighetene er livredde for demonstrasjoner, og politiet tar bilder ved alle offentlige sammenkomster, slik at de senere kan oppsøke og arrestere folk hjemme eller på arbeid, forteller Fouad.

Publisering mulig

Kontrollen av det akademiske livet i Syria er fullstendig. Landets fire statlige universiteter har dyktige fagmiljøer i agronomi og sivilingeni-

ørfag, men innenfor samfunnsvitenskapene er situasjonen fattigslig.

– Vi trenger kritisk samfunnsforskning, vi trenger demokrati, vi trenger et nytt system, sier doktor i økonomi og sosialvitenskap «Mustafa» (navnet er endret for å beskytte kilden). Han er en av få intellektuelle fra den kurdiske minoritetsbefolkningen som har klart å gjøre en viss karriere innenfor den parti- og statsstyrte utdanningssektoren. «Mustafa» har vært gjesteforsker i Frankrike, og han har publisert internasjonalt.

– Det er fullt mulig å få antatt en artikkel i et internasjonalt vitenskapelig tidsskrift, men både artiklene og alle kildene skal kontrolleres av partiet først, forteller «Mustafa». Han sikter til det regjerende Ba'ath-partiet, som har utnevnt en sittende vitenskapelig komité for å granske akademiske arbeider før publisering. Komiteen hevder å drive med kvalitetssikring, men Forskerforums kontakter er ikke i tvil om at kontrollen er rent politisk. Kritikken av sosiale og økonomiske forhold i landet blir tolerert dersom diskusjonen foregår innenfor en stramt vitenskapelig kontekst, mens alt som kan oppfattes som opposisjonell kunnskapsformidling, er ren risikosport.

Innenfor eller utenfor

Universitetslæreren «Zhian» (navnet er endret for å beskytte kilden) ved Universitetet i Damaskus' fakultet for kunst forklarer at man som samfunnsengasjert forsker står overfor en innenfor/utenfor-problematikk.

– Myndighetene aksepterer til en viss grad at forskningen må være fri, og det er mulig for forskere å ta opp sosiale og økonomiske problemer i landet. Publiseringen må imidlertid finne sted innenfor myndighetenes godkjenningrutiner. Regimet er svært sårbart for forskning som påpeker problemer i Syria *utenfra*, noe som legger sterke bånd på internasjonal publisering. Myndighetene godtar heller ingen form for kritikk i allmennrettede medier, forklarer «Zhian».

Han forklarer at det syriske regimet er fiksert på å ha kontroll med alt som skal publiseres, først og fremst for å sikre at alle stemmer uttrykker en uforbeholden lojalitet mot regimet. Den vitenskapelige kontrollkomiteen er imidlertid ofte inkompetent når det gjelder å tolke budskapet i innsendte arbeider, noe som ifølge kunstviter «Zhian» forsinker publiseringsprosessen.

– Skriv gjerne alt jeg forteller, men hold navnet mitt ute av spaltene. Hvis regimet får nyss om artikkelen fra syrere hjemme i Norge, så aner jeg ikke hva som vil skje, sier en nervøs norsk ansatt ved FNs hjelpeorganisasjon for palestinske flyktninger i Syria.

Vilkårlige fengslinger

I motsetning til nordmannen som i høyden risikerer en hurtig utvisning, har hundrevis av syriske intellektuelle satt frihet og karriere på spill ved å gå til en libanesiske avis med et forsoningsbudskap til de to landene. «Beirut-Damaskus-deklarasjonen» er intelligentsiasens foreløpig siste forsøk på å endre tilstanden i Syria. Forholdet til nabolandene Libanon og Israel er krigslignende. De viktigste punktene i deklarasjonen, som ble publisert for tre år siden, er kravet om demokrati, Syrias anerkjennelse av Libanons eksistens, samt en bønn om å frigi samvittighetsfanger. Ifølge Human

Strømmen av penger fra storebror Iran merkes godt i Syria, her fra en shiamoské i Aleppo.

Minoritetsfolket kurderne utgjør to-tre millioner av Syrias folketall, men de holdes utenfor styre og stell, og blir forfulgt som en trussel mot landet.

Foreleste om korrupsjon

En prominent syrisk akademiker som har fått merke konsekvensene av å krysse den røde linjen til regimet, er Aref Dalila, professor og tidligere dekan ved fakultetet for økonomi ved Universitetet i Damaskus. I maktvakuumet som oppsto da tidligere president Hafez al-Assad døde i 2000, opplevde syrisk politikk en kort og intens vår, kalt Damaskus-våren. Kneblingen av det offentlige ordskiftet løst, og intellektuelle i hovedstaden dannet et tjuetall *muntadat*, diskusjonsgrupper for sosiale og politiske spørsmål.

I 2001 begynte Dalila å publisere sine økonomiske analyser av Syria, som påviste utbredt

korrupsjon innenfor regimet. Samme høst holdt han en rekke populære forelesninger, og en av de siste forelesningene, som handlet om mangelen på gjennomsiktighet og demokrati, tiltrakk spesielt mange studenter. Denne forelesningen førte til at Dalila og sju ledende skikkelser i en forening for frihet og demokrati – The National Council for the Damascus Declaration – ble arrestert og framstilt for landets øverste sikkerhetsdomstol. Denne domstolen opererer uavhengig av det ordinære rettsapparat, og er fullstendig unntatt offentlighet. Domstolen gjør utvidet bruk av Syrias formelle unntakstilstand, som har vart siden maktovertakelsen til Ba'ath-partiet i 1963.

Fengslet i sju år

Unntakstilstanden åpner for å inkorporere et sett av paragrafer for ikke-kriminelle handlinger i straffeloven. Disse gjelder aktivitet som er egnet til å «svekke nasjonalfølelsen, oppildne til ekstreme etniske og religiøse følelser, publisere forfalskede eller overdrevne nyheter som kan skade statens ære, å fordømme eller fornærme presidenten, domstolene, myndighetene, forsvarret» og så videre. Klausulen som rammet professor Dalila og de sju andre intellektuelle, gjaldt «landsskadelig virksomhet». Dalila fikk sju år i fengsel, og er nettopp blitt løslatt.

– Vi hadde store drømmer under Damaskus-våren, men det hele brast da vi røk i fengsel for å ha skrevet en økonomisk analyse, sier professoren til den danske avisen Information. I 2007 fikk den i dag 66 år gamle professoren flere blodpropper og ble innlagt på sykehus. Etter behandling ble han fengslet på nytt før han ble benådet.

– I dag fatter jeg ikke hvorfor de anholdt meg, og jeg har ingen idé om hvorfor de løslot meg, men jeg gir stadig uttrykk for mine holdninger. Jeg ønsker fremdeles at denne slags rettsaker og prosedyrer skal stoppes i Syria, sier Dalila.

Verken midler eller diplomati

Nevnte «Mustafa» er engasjert i et kurdisk politisk parti, som samarbeider med lovlige arabiske opposisjonspartier. Reglene tilsier at alle politiske partier må registrere seg i en union ledet av Ba'ath-partiet, som skal godkjenne det enkelte partiprogram. «Mustafa» er fortvilet over mangelen på legale muligheter til å møte de store sosiale og økonomiske problemene i landet – ikke minst for kurderne.

– Jeg tror ikke at Syria har nok krefter og ressurser til å ta seg av en revolusjon. Det finnes verken midler eller diplomati til å gjennomføre et regimeskifte, selv om militæret og det sittende regimet er svakt, sier «Mustafa». Den aldrende akademikeren hevder at regimet er i tydelig tilbakegang. Han mener det er på tide omverdenen legger press på landet.

– Dette er ingen invitasjon til krig, men all vår kontakt med Tyskland, Frankrike og andre nasjoner vil ikke føre til forandring uten at det brukes makt. Inne i Syria kan vi ikke gjøre annet enn å legge til rette for at krefter ute i verden kan anvendes mot landet, sier «Mustafa». ■

Damaskus-Beirut-deklarasjonen

I mai 2006 signerte 274 syriske og libanesiske intellektuelle en liste med krav om normalisering av forholdet mellom de to landene. En rekke av underskrifter ble fengslet og sitter stadig fengslet i Syria.

Student Else Dannevig med et herbarium under en ekskursjon, trolig i faget marinbotanikk. Bildet er tatt i perioden 1942–1945. Fotograf: Ukjent.

Universitetshistorisk fotobase ved Universitetet i Oslo har leid ut fotografiet til bruk i Forskerforum.

20 NØTTER

- 1) Kva by vart i si tid grunnlagd som hamneby for Aten, og er i dag den største passasjerhamna i Europa?
- 2) Kva er eit anna ord for ei høgdekurve på kart?
- 3) Kva for århundre levde politikaren Oliver Cromwell, målareren Johannes Vermeer og filosofen Baruch Spinoza i?
- 4) Kva var namnet på det hemmelege tyske statspolitiet i nazitida?
- 5) Kva er det som kjenneteiknar alle grunnstoff i det periodiske systemet med atomnummer frå 83 og oppover?
- 6) Kven vart fødd i 1151, vaks opp på Færøyane og vart høvding for Birkebeinarane då han kom til Noreg?
- 7) Kva heitte den populære fildelingstenesta som musikkbransjen fekk stoppa i 2001?
- 8) Kva kallar vi fruktlekamen som ved gunstige vêrtilhøve kan vekse fram av eit mycel?
- 9) Kva kallar ein på norsk det som på tysk heiter *Spitze*, på engelsk *lace* og på fransk *dentelles*?
- 10) Kva tiår vart det siste mennesket offentleg avretta i Noreg – frårekna landssvikoppgjeret?
- 11) Kva omgrep definerer Den norske kyrkja som si «medmenneskelige omsorg og fellesskapsbyggende arbeid, og den tjeneste som i særleg grad er rettet mot mennesker i nød»?
- 12) Kva for orden vart innstifta av Oscar I i 1847 som «belønning for utmerkede fortjenester av fedrelandet og menneskeheten»?
- 13) Kva for to nasjonaliteter hadde den seinare dronning Silvia då ho møtte kronprins Carl Gustaf av Sverige i 1972?
- 14) Kor mange gonger har ski-VM vore arrangert i Noreg?
- 15) Kva heiter den austerriske alpinisten som både i år og i 2007 så vidt tapte verdscupsigeren samanlagt til Aksel Lund Svindal?
- 16) Kva er yakuza?
- 17) Kva blir den Mumbai-baserte, hindi-språklege filmindustrien i India ofte kalla?
- 18) Kor i verda kan ein ta inn på ærverdige Raffles hotell?
- 19) Kva heiter leiaren for Politiets sikkerhetstjeneste (PST)?
- 20) Kva er sinekyre?

5) Kva for århundre levde politikaren Oliver Cromwell, målareren Johannes Vermeer og filosofen Baruch Spinoza i?

20) Eit godt betalt arbeid som krev liten eller ingen innsats

- 19) Jørn Holme
- 18) I Singapore
- 17) Bollywood
- 16) Den japanske mafiaen
- 15) Benjamin Raich
- 14) Fire (Oslo 1930, 1966 og 1982, Trondheim 1997)
- 13) Tysk og brasiliansk
- 12) St. Olavs Orden
- 11) Dikanti
- 10) 1870-talet (i 1876)
- 9) Knipplingar
- 8) Sopp
- 7) Napster
- 6) Kong Sverre (Sigurdsson)
- 5) Dei er ustabile og derfor radioaktive
- 4) Gestapo
- 3) Det 17. århundret
- 2) Kote
- 1) Pitrus

Svar:

10 KJAPPE

TONJE STRØM TRØNNES
Medlem nr. 40100836 i Forskerforbundet.

STILLING: Rådgiver i studie- og forskningsseksjonen ved Høgskolen i Gjøvik.

UTDANNING: Cand. polit. med hovedfag i geografi fra NTNU.

FØRSTE STILLING: Førstekonsulent ved Høgskolen i Gjøvik.

KARRIEREMÅL: Mer spesialisering. Hvis Innlandsuniversitetet blir en realitet, vil en samlet administrasjon gi større muligheter for å kunne jobbe innenfor ett eller flere spesialfelt.

– UH-loven ligger i bunnen

– Hva jobber du med nå?

– Vi er i sluttfasen av den årlige store revisjonen av studie- og fagplaner med emnebeskrivelser. Dette medfører tett dialog med alle fagmiljøene ved høgskolen.

– Hvor tenker du best?

– Jeg pendler mellom Lillehammer og Gjøvik og tenker best når jeg kjører bil alene.

– Hva er den viktigste fagboken i ditt akademiske liv?

– På jobb griper jeg ofte til universitets- og høyskoleloven. Den ligger i bunnen for mange av avgjørelsene vi tar.

– Hva er tabu i ditt fag?

– Å ikke kunne det overordnede regelverket godt nok, og at dette fører til forskjellsbehandling av studenter. Det er også tabu å være så bundet av regelverket at en ikke klarer å behandle saker skjønnsmessig og dermed bli en byråkratisk flaskehals.

– Hva skal til for å bli en god studie- og forskningsrådgiver?

– Å ha personlig integritet og autoritet på eget ansvarsområde. En må ha stor respekt for fagmiljøene en samarbeider med og bryte ned barrierer mellom det faglige og administrasjonen. En kommer langt med å være diplomatisk og løsningsorientert.

– Hvem er den beste læreren du har hatt?

– Veilederen min på hovedfag, Britt Dale. Hun var kunnskapsrik, strukturert og positiv.

– Dersom du måtte velge deg et annet fagfelt, hva ville du ha falt ned på?

– Jeg har studert sosiologi og pedagogikk i tillegg til geografi, men tror jeg sier arkeologi. Kombinasjonen av teori og feltarbeid virker veldig bra.

– Om du var forsknings- og høyere utdanningsminister, hvilket enkelttiltak ville ha vært viktigst for deg å få gjennomført?

– Jeg ville ha endret finansieringssystemet. Det er skummelt å basere systemet på produksjon. Jeg er redd for konsekvensene det kan få for studie-kvalitet, dannelse og kritiske røster.

– Hvor var du EU-avstemningskvelden i 1994?

– I Tromsø. Jeg var fornøyd.

– Hva vil du lese mer av i Forskerforum?

– Jeg synes det står mye bra i Forskerforum, men jeg kunne ha tenkt meg flere artikler fra den administrative sida.

Av KJETIL A. BROTTVEIT

Tariff-raff

DET HAR IKKE vært mye snakk om lønn i årets tariffoppgjør i offentlig sektor. Pensjon har vært altoverskyggende, for i år avgjøres framtidens offentlige tjenestepensjon.

En nyutdannet akademiker har gjerne andre bekymringer enn pensjon. Men de siste ukene har ord som «påslag» og «bruttomodell» blitt gjengangerord i media og har nådd fram også til vanlige folk, unge som eldre, på universiteter, museer, bibliotek, arkiv og høyskoler.

Årets oppgjør har vært en thriller ganske uten sidestykke. Ingenting har vært som vanlig: Statsråder som meklere, LO, YS, Akademikerne og Unio står samlet og statsministerens kontor våker i bakgrunnen. For dette er et oppgjør i et valgår. Det handler om rundt 750 000 ansatte i stat og kommune. Inkludert familier berører det over en million mennesker. Det er mange potensielle velgere.

I SKRIVENDE STUND forhandler partene om en modifisert bruttoordning, da regjeringens forslag om påslagsmodell ble forkastet i tolvte time før første meklingsfrist gikk ut. Forskerforbundet deltar i forhandlingene gjennom sin hovedorganisasjon Unio. En modifisert bruttomodell gir en tjenestepensjon som garanterer et fast nivå på samlet pensjon. Tjenestepensjonen samordnes med alderspensjon fra folketrygden og med AFP ved 65 år, eller en samordner ved 62 år. Viktig er sluttlønnsgarantien; pensjonen beregnes fra 2/3 av sluttlønn, men full opptjeningstid ved 30 år er et stridsspørsmål, opprinnelig ønsket av organisasjonene. Modellen tar alle pensjonsytelsene i betraktning. Ved dårlig uttelling i folketrygden, vil den offentlige tjenestepensjonen kompensere. At modellen er modifisert, vil si at man også tar hensyn til endringene i ny folketrygd. En påslagsmodell betyr derimot at tjenestepensjon er et netto påslag til folketrygd og AFP, uten samordning. Her regner man opptjening fra alle årene i arbeidslivet. Det gis ingen garanti for størrelsen på den samlede ytelsen.

I FLERE MEDIER er det sådd tvil om arbeidstakerorganisasjonenes strategi når det gjelder pen-

sjonsspørsmålet, og man har satt spørsmålsteget ved at påslagsmodellen ble valgt bort. Sliterne, først og fremst lavtlønte som starter i jobb tidlig, er tapere dersom bruttomodellen velges, hevdes det. Så, hva er best; modifisert bruttomodell eller påslagsmodell?

– Det er ingen tvil om at for Forskerforbundets medlemmer så er den modifiserte bruttomodellen best, mener forhandlingsjef i forbundet, Frank Anthun.

– Vi har mange slitere blant våre medlemmer som ikke vil klare å jobbe lenger enn fylte 62 eller 65 år. Derfor er en garanti om 66 prosent av sluttlønn ved fylte 65 og en opptjeningstid på 30 år svært viktig. De fleste har høy utdanning og starter yrkeskarrieren sent. Studieårene gir ikke mulighet til opptjening av pensjonspoeng, så mange har ingen mulighet til å opptjene full pensjon dersom 40 år blir opptjeningstiden, forklarer han.

Det gjennomsnittlige lønnsnivået blant medlemmene er ikke spesielt høyt, spennet mellom startlønn og sluttlønn er stort, og det er derfor viktig å sikre pensjon basert på sluttinntekt.

BILDET ER IMIDLERTID ikke entydig. Forskerforbundet organiserer også mange som ønsker å jobbe lenge. En professor blir gjerne i jobben sin til fylte 70. Da er det ikke nødvendigvis umulig å klare en opptjeningstid på 40 år. En påslagsmodell kan slå gunstig ut for denne gruppen. Forskerforbundet har derfor ingen enkel

oppgave når det skal jobbe for en løsning som skal tilfredsstille alle medlemsgruppene. Likevel, i framtiden vil sliterne bli flere. Vi har et arbeidsliv med stadig høyere tempo og økte krav til prestasjoner. Det er ikke sikkert professorstolen blir slitt like lenge som nå.

SANNSYNLIGVIS vil resultatet av forhandlingene bli en hybridmodell, en kombinasjon av regjeringens påslagsmodell og organisasjonenes

bruttomodell. «Levealdersjustert bruttomodell» er et foreløpig navn på ordningen. For regjeringen vil ikke gi seg så lett på levealdersjusteringen. Når folk i fremtiden lever lenger, skal de også jobbe lenger for samme pensjon, og regjeringen er nødt til å få inn en form for belønning for å stå lenger i arbeid. Det vil kunne bli ulike løsningsalternativer for nyansatte og allerede ansatte. Det vil bety lange overgangsordninger, noe som kan føles urettferdig. Etter forliket om ny pensjonsreform som skulle sikre et bærekraftig pensjonssystem, hvorfor skal den tredjedelen av arbeidsstokken som offentlig ansatte utgjør ikke måtte ta hensyn til reformen, spør Dagbladet. Ja, hvorfor skal statsansatte få en bedre pensjonsordning enn ansatte i det private? Hovedargumentet er at offentlig ansatte jevnt over har dårligere lønn. Forskerforbundet organiserer begge grupper og må regne med diskusjoner internt i organisasjonen etter forhandlingsslutt.

DET ER LITE TROLIG at partene innen fristen finner en komplett løsning på detaljnivå i pensjonsspørsmålet. Men det vil bli utarbeidet noen hovedpunkter om pensjon, som skal diskuteres videre av partene framover. I tillegg må vi ikke glemme at lønn også skal forhandles. Her ligger det an til et lavt tillegg, rundt en prosent per dags dato, kanskje noe mindre.

Uansett hvilken løsning organisasjonene ender med, må de jobbe for å selge den inn til medlemmene som en seier. Medlemmene i staten skal stemme over den i en uravstemning, og det må gjøres unna før sommeren. Blir det streik, tar prosessen naturlig nok lenger tid. Forhåpentligvis blir man ferdig før forberedelse til neste oppgjør begynner i 2010. Da er det hovedoppgjør igjen. Ifølge Forskerforbundets leder Bjarne Hodne er det viktigste kravet allerede klart: Lønnsnivået må godt opp.

Bladet gikk i trykken like før meklingsfristen utløp og vi tar forbehold om eventuell streik eller løsning innen bladet kommer ut. Les mer om lønn og pensjon på side 9.

Dette er siste nummer før sommerferien og bladet er tilbake 31. august. I mellomtiden kan du lese nyheter på Forskerforum.no. God sommer!

Redaksjonssekretær
Elin H. Rekdal

Vi har et arbeidsliv med stadig høyere tempo og økte krav til prestasjoner. Det er ikke sikkert professorstolen blir slitt like lenge i framtiden.

LEDER KRONIKK DEBATT BØKER

Send kronikkforslag til kjetil.brottveit@forskerforum.no. Kronikkens lengde må ikke overstige 10 000 tegn, inkludert mellomrom. Bidrag som trykkes honoreres med kr. 2.000,–. Innlegg må være maksimum 2000 tegn hvis de skal komme på trykk og blir ikke honorert.

Landet uten aldersgrenser

New Zealand: Den øvre aldersgrensen i arbeidslivet ble fjernet i 1999. De gode erfaringene herfra bør være relevante for den norske pensjonsdebatten, mener kronikkforfatter Ivar Bjørgen.

FOTO: NTNU INFO/MENTZ INDERGAARD

Av Ivar Bjørgen,
professor ved
Psykologisk institutt,
NTNU

Stikker vi en nål fra Norge og gjennom jordens sentrum, så vil den – hvis den er lang nok – komme ut i et land som på mange måter har en forbløffende likhet med vårt. Fysisk langstrakt som Norge, høye fjell og til og med fjorder som hos oss. Det ligger ikke like langt syd som vi lig-

ger nord for ekvator, men så har altså vi Golfstrømmen som bidrar til at vi også langt på vei har samme klima. Begynner vi å telle mennesker, er det omtrent like mange – mellom 4 og 5 millioner i begge land. Og ser vi på samfunnsforholdene, så er det sannelig ganske likt der også – et sosialt velfungerende samfunn med demokratiske tradisjoner og respekt for menneskerettigheter.

Det er akkurat nå en spesiell grunn til å skotte til New Zealand; sammen med Australia har de fjernet aldersgrensene i arbeidslivet. Den 29. januar i år er det tiårsjubileum for denne dramatiske reformen.

Akkurat samme dag utløp høringsfristen for tilsvarende sak i Norge: «Utredning om arbeidsmiljøloven § 15-7 fjerde ledd ('70-årsregelen')». En kan bli overtroisk av mindre! Her dreier det seg om vi også i Norge skal heve aldersgrensene i arbeidslivet, eventuelt fjerne dem helt. I det høringsnotat som er sendt ut, er det imidlertid ingen referanse til New Zealand. Kunne det ikke da være interessant å se hvilke erfaringer

de har gjort etter ti år i et land som er så likt vårt?

Da jeg skulle på faglig konferanse til New Zealand i januar, forberedte jeg meg samtidig for å få vite mest mulig om hva som hadde skjedd i løpet av denne tiårsperioden. Selv om det var ferietid i hovedstaden Wellington, fikk jeg gjennom e-poster og stor velvillighet og interesse avtalt møter med både de som har forvaltet aldersreformene og de som har studert konsekvensene av dem.

Først noen ord om hva det var som ledet til denne dramatiske reformen: New Zealand har vært tidlig ute på mange områder, det var blant annet verdens første land med kvinnelig stemmerett (1893). De hadde gode pensjonsordninger fra før århundreskiftet. Gjennom hele forrige århundre var det diskusjoner om fra hvilket tidspunkt pensjonen skulle utbetales, hvordan den skulle være finansiert, hvor stor den skulle være og om den skulle være lik for alle. På samme måte som i Norge var det usikkerhet omkring de økonomiske konsekvenser som dominerte debatten fram til den politiske enighet om aldersreformen i 1999.

I dag er det altså ingen aldersgrense på New Zealand. Og under den såkalte Human Rights Act regnes det som ulovlig å foreta seg noe som

helst som kan minne om diskriminering basert på noe som helst alderstrinn. Dette gjelder i særskilt grad i arbeidslivet, og det virker som en av den grunn ikke engang tør ta opp temaer som det kunne være nyttig å diskutere både for arbeidstager og arbeidsgiver, for eksempel forberedelse til avslutning av arbeidsforholdet og hvordan arbeidet best kan videreføres. Om dette er basert på et oppriktig ønske om å få folk til å føle seg ønsket i arbeidslivet, eller om det er i redsel for å kunne bli mistenkt for å bedrive aldersdiskriminering, skal være usagt. Selv i New Zealand kan det jo sannsynligvis forekomme subtil eller indirekte aldersdiskriminering, men jeg må si jeg hørte og så svært lite som kunne minne om det.

Når det gjelder rett til pensjon, er grensen 65 år for alle. Det foregikk en gradvis heving av aldersgrensen fra 60 år tidlig på 90 tallet. Dette medførte blant annet en markant økning av deltagelsen i arbeidslivet for aldersgruppen over 60 år. Denne økningen fortsetter, og det er noe usikkert om den økningen som nå fortsatt finner sted, henger sammen med pensjonsutbetalingen fra 65 eller skyldes bortfallet av aldersgrenser i arbeidslivet. Det er nemlig er tydelig økning også i aldersgruppen over 65, og spesielt tydelig blant menn.

Beløp til dekning av pensjon kommer helt og holdent fra staten, altså fra skattebetalerne.

Denne pensjonen gis alle som har borettheter i New Zealand, uavhengig av arbeidssituasjon. Du får den om du er arbeidsledig, om du ønsker å slutte ved 65, eller om du fortsetter i fullt arbeid. Hvordan folk forbereder seg til pensjonsutbetaling, er fullstendig opp til den enkelte, men det var mitt inntrykk at utbetaling av pensjon ikke ledet til en så dramatisk planlegging og så store forandringer som det ofte har medført i den norske befolkning. Beløp til dekning av pensjon kommer helt og holdent fra staten – altså fra skattebetalerne. I tidligere perioder har det vært andre finansieringsmodeller, men det synes nå å være bred politisk enighet om at pensjonsutbetaling er et statlig ansvar. Derfor settes det av tilstrekkelige midler fra statens side, og det legges stor vekt på forvaltningen av dette fondet for å sikre både god og trygg avkastning.

I tillegg er det ganske vanlig med sparing på New Zealand – og til dels bruk av private pensjonsordninger i tillegg til pensjonen fra staten. Siden mange av komponentene i pensjonsordningen er relativt nye, er det fortsatt lavere inntekt i de eldre årsklasser enn de yngre på New Zealand. Men hvis en benytter OECD-standarder, rangerer eldre på New Zealand ganske høyt: Bare ca. 5 prosent av eldre over 65 klassifiserer seg som «vanskeligstilte» (Ferguson, 2001), og de neste 5 prosent som «noe vanskeligstilte». I disse 10 prosent er det en overrepresentasjon av urbefolkningsgruppen (maoriene) og Pacific-innvandrerne. Interessant nok rapporterer New Zealand også om god helsetilstand blant de eldre, bare 9 prosent av mennene og 16 prosent av kvinnene fra 85 år og oppover klassifiserte sin helsetilstand som dårlig.

På samme måte som i Norge har pensjons-

diskusjonen vært knyttet til økonomi. Andre begrunnelser for spesiell heving av aldersgrensene har vært lite fremme ifølge mine kontakter. Men arbeid har hatt høy status; det har vært regnet som en selvfølge at alle som har anledning til det skal arbeide. Når det gjelder ansvar for eldre, har det vært en æressak for de ulike

Nå ti år etter var det vanskelig å få fram igjen argumentene fra den gang, jeg hadde inntrykk av at mine informanter ikke kunne erindre noen spesiell argumentasjon og forsøkte å finne logisk mulige resonnementer! Vedtaket om å fjerne aldersgrensen hørte jeg i dag overhodet ingen negative kommentarer til. Det ble bare

Selv i New Zealand kan det sannsynligvis forekomme subtil eller indirekte aldersdiskriminering.

stammene blant maoriene å ta godt vare på sine eldre. Men det er et tydelig trekk at eldre bevarer sin respekt i stammene samtidig som det er en selvfølge å ta vare på dem når de trenger det.

Det har altså vært vanskelig for meg å få fram historien som ligger bak aldersreformen i New Zealand i 1999. Det har så vidt mine informanter kunne berette aldri vært sett på som ønskelig å ha en obligatorisk fratredelsalder. Ingen har kunnet gi noen forklaring på hvordan aldersgrensen overhodet ble etablert, men det var sannsynligvis knyttet til et ønske om å beskytte arbeidstagere i særlig belastende yrker. Debatten har bare dreid seg om hva staten har hatt råd til, og etter hvert som livslengden har økt, har det vært en alminnelig oppfatning at en burde legge til rette for at eldre fortsatte lenger i arbeidslivet.

uttrykt en viss undring over at det overhodet hadde vært en slik grense. Med denne reformen forsvant også en del stigmatiserende signaler i arbeidslivet, folk blir nå bedømt ut fra andre ting enn alder, og arbeidet som et onde som det gjelder å fri seg fra, hørte jeg lite om, men det hadde det heller ikke vært tradisjon for tidligere. Det var ingen konflikt mellom unge og gamle om dette, heller ikke mellom de som av ulike grunner ønsket å slutte tidlig, og de som ville fortsette. Reformen kom jo alle til gode før eller senere, poenget var valgfriheten. Og den var det enighet om.

Polemikk versus innsikt

Det er noko formildande med Witoszeks lattermilde, infame forteljarglede, men også i hennar tilfelle kan polemikk stenge for innsikt.

Kva er Norges nasjonale særdrag? Fiskeri? Kvalfangst? Snøkleddede fjell? Hopprenn? Trua på nasjonen som moralsk overlegen andre? Eller var dette særdrag ved ... Japan?

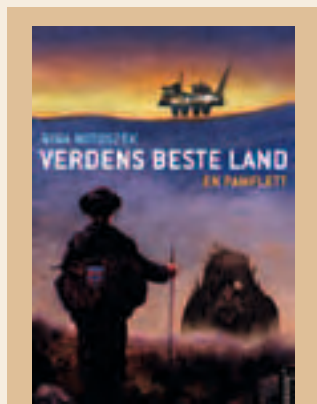
Når Nina Witoszek skal seie noko om Norge – «verdens beste land» – skriv ho ikkje om politiske og økonomiske institusjonar. Ho skriv idéhistorie. Nokre fiskarar møter vi rett nok, men då i eigenskap av at dei syng i kor. Framstillinga av filmen «Heftig og begeistret» og den gjenklangen han fekk i det norske samfunnet, er kritisk, men vennleg. Det er også kapitlet om «vi andre» i verdas beste land. Her snakkar fleire innvandrarsstemmer ganske unisont om at nordmenn ser ut til å ha eit spesielt godt utvikla forhold til naturen og ditto lite utvikla evne til mellommenneskeleg kommunikasjon.

Kapitlet er tankevekkande, og får meg også til å tvile på fordommane eg har hatt om at Janteloven fortel meir om psykologien og oppvekstfamilien til dansken Sandemose enn det Norge han seinare flytta til. «Det er noko i det ho omtaler som kommunikatív gjerrigheit i landet vårt,» tenkjer eg, «ein manglande ros-kompetanse som også reflekterer manglande evne til å skilje gode og dårlege prestasjonar. Om ikkje i idrett, så i det feltet Witoszek møtte då ho kom hit: akademia».

Her tek ho også oppgjær med ein bestemt type relativistisk multikulturalisme: dei som ikkje maktar skilje mellom (verdifri) sosialantropologisk analyse av kva normer som pregar ulike (sub-)kulturar og dei heilt naudsynte verdiladde vurderingane vi som menneske og samfunn må foreta dagleg.

Witoszek stiller tidleg opp konflikten mellom Patriot- og Intelligenspartiet – Wergeland mot Welhaven, Bjørnson mot Ibsen – som konstituerande for hennar historie. Og ho hevdar at patriotane sin siger reduserte andelege aspirasjonar i Norge til slikt som språkstrid, folkeeventyr og naturbeundring. I kapitlet

om «den norske pastoralismens fatale tiltrekningskraft» dreg ho linjene frå potetpresten til bistandsarbeidaren, sistnemnde som illustrasjon på det norske Godheitsregimet. Predikantane har fått uinnskrenka makt i Norge, slik at vi også har fått anti-prestelege prestar av typen Jens Bjørneboe.

Nina Witoszek
Verdens beste land. En pamflett
Aschehoug, 2009
166 sider
Veil. pris: 299, –

Dette grove historiske sveipet får sitt endepunkt i kapitlet om «arven etter 68». Her analyserer ho ei norsk «venstre»-side som – i nokre tilfelle medvite, oftare naivt – fremjar totalitær tenking. Kritikken er sentrert kring norsk maoisme. Isolert sett er ikkje denne antiintellektuelle rørsla uinteressant, og ein analyse av ekstreme utslag av studentoppørøret i ulike land kan – som Norbert Elias har vist – kaste lys over nasjonale særdrag. Eg trur likevel at når Witoszek følgjer i fotspora til norske maoistar, fører det også henne på villspor. Som dei vender også ho ryggen til den radikale demokratiske intellektuelle tradisjonen i Norge.

For i den same perioden som den maoistiske rørsla vann fram, vart det reist vesentlege politiske merkesteinar: Innføring av folketrygda. Folkerøystinga mot EEC. Utmeisling av ein nasjonal oljepolitikk. Desse vedtaka låg det ikkje

berre sosial og politisk energi bak – men også intellektuell kraft. Dei er også merkesteinar i ein radikal demokratisk intellektuell tradisjon, som femner frå sosialliberalistar til venstresosialdemokratar. Dette sentrale straumdraget er avskrive av Witoszek.

Witoszek vender også ryggen til den intellektuelle samtalen. Ikkje minst når ho diskuterar arven etter 68, får ho noko av det same særdraget som prega moralske berserkar i 70-åra: Ein samtale ikkje med personar med avvikande synspunkt – dei stod tiltalt. Dette er ei argumentasjonsform som ikkje skil mellom analyse av saksforhold og (nedsettjande) analyse av den ein samtaler med. Det er rett nok noko formildande ved Witoszeks lattermilde, infame forteljarglede, men også i hennar tilfelle kan polemikk stenge for innsikt. Hos lesaren. Og skribenten.

Boka er tankevekkande, men ikkje overtydande. Ho set seg føre å overskride den type «dekonstruksjon av det norske» som har prega mange norske akademikarar som synes å utgjere Witoszeks referansegruppe, men ho heng fast i grunnførestillinga deira om at ein i Norge ikkje har hatt (og at ein knapt kan tenkje seg) ein intelligent patriotisme som kombinerer openheit mot omverda og bygging av nasjonale demokratiske institusjonar. Vi manglar framleis ein norsk variant av Richard Rortys pamflett *Achieving Our Country* – dette intellektuelle preludiet til Barack Obama.

Kva Norges nasjonale særdrag er? Norge er ei gruppe menneske, bundne saman av at vi i fellesskap lager dei lover og dei institusjonar vi lever etter, og definerer kva som er fellesskapets ressursar og korleis vi skal fordele dei. Fellesskapet vert skapt gjennom måten vi snakkar med og til kvarandre, og kven som vert inkluderte i samtalen, om han strekkjer seg utover Aschehougs hageselskap. Til Grønland. Og til Berlevåg.

AV ODDGEIR OSLAND

Draumen om deltaking

Audun Lysbakken og Ingar Skjerve
Deltakerne. En reise i demokratiets framtid

Forlaget Manifest, 2009

206 sider

Veil. pris: 249,–

Nysosialisme må overta for nyliberalisme, slår forfattarane fast. Draumen om eit ekte folkedemokrati har blitt vekt opp igjen på 2000-talet. «Tenk om en viss andel av befolkningen, for eksempel noen hundre tusen, hadde rett

til å kreve at en stortingsssak skulle legges ut til folkeavstemning.» Under slike vilkår ville det vera reell folkemakt i den nasjonale politikken.

Audun Lysbakken er stortingspolitiker for SV, og Ingar Skjerve er sjukepleiar og SV-medlem. Dei har slått seg saman og skrive ei romantisk bok om ansvarlege menneske. Boka består av eit dusin korte, journalistiske framstillingar av grasrotørslar i Europa og Sør-Amerika, pluss eit kamprop til slutt. Historiene viser at deltakande demokratibevegelsar er styrt av sterke personlegdomar, at det er mange elendige skjebnar bak kampviljen, og at alternative løysingar skapar langsiktig mobilisering og reell makt blant vanlege folk.

Dette er ei bok som skal vekkeja venstresida til handling før stortingsvalet til hausten, og mobilisera veljarane til å setja seg sjølv fremst i politisk forstand. *Deltakerne* vil inspirera til eit endå meir demokratisk demokrati enn det me har no, og det må skje på lokalt plan, i interessefellesskap knytt til eit bustadområde, ein fabrikk, eit yrke eller kommunar og regionar. Målgruppa er 'vanlege menneske'. Men boka dreier seg altså ikkje om kvardagslege detaljar i styringa av skuleverket, helsevesenet eller universitets- og høgskulesektoren. Den tek for seg noko langt meir fundamentalt, nemleg ei endring i sjølvne måten demokratiet fungerer på i det norske samfunnet.

Dei siste tiåra har profesjonaliseringa av politikken skapt avson-

dra elitar som kommuniserer til veljarane gjennom massemedia. Ansvar og deltakinga til den enkelte borgaren har blitt utvatna, og det vert grobotn for korrupsjon og maktmisbruk som favoriserer pengesterke forretningsmenn og multinasjonale bedrifter. I deltakdemokratiet bestemmer alle borgarane like mykje gjennom jamlege møte og avrøystingar, og skavankane til det noverande systemet ville verta borte.

Forfattarane skriv ingenting om bruk av internett og sosiale medium som Facebook og Twitter. Mange trur jo at desse vil demokratisera samfunnet i raskare takt enn før. Kanskje er forfattarane akterutsegla av den teknologiske utviklinga? Eller har dei så lite tru på nye mediums bidrag til demokratisering at dei ikkje finn det verdt å nemna?

Forfattarane skriv entusiastisk om det store 'vi'. «Offentlig sektor er vår. Den er finansiert av oss. I den sektoren av økonomien som vi eier sammen, er det naturlig at vi bestemmer sammen også.» Folket er alltid godt og velmeinande, medan marknaden og kapitalen bremsar framskrittet folket gjer. Dette er ein klassisk retorisk figur på venstresida, men han glattar over fundamentale usemjer og uløyste problem. Slik sett balanserer boka hårfint mellom sosialisme og populisme.

AV LARS NYRE

Ei forteljing om innovasjon i Norge

Jan Fagerberg, David C. Mowery og Bart Verspagen (red.)

Innovation, Path Dependency, and Policy. The Norwegian Case

Oxford University Press, 2009

408 sider

Veil. pris: 476,-

Professor Jan Fagerberg ved Senter for teknologi, innovasjon og kultur ved UiO har greidd kunststykket å løfte eit stykke norsk samfunnsforskning om norske tilhøve til eit internasjonalt nivå. Grunnen til at Oxford University Press har antatt boka, må vere at dei involverte forskarane

gjer eit godt arbeid, men òg at utanlandske innovasjonsforskarar ser på Norge som ein interessant case. Norge har nemlig vorte ein steinrik kunnskapsna-

sjon utan å ta dei riktige grepa i FoU-politikken, slik boka dokumenterer. Eller har me gjort rett med å prioritere med kunnskap og forskning i alle år? Sidan dei første amerikanarane og britane gjorde strandhogg for å smelte aluminium med billig norsk strøm rundt 1900, har Norge uan-

sett greidd å kare til seg både eigarskap, kunnskap og fortjeneste frå utvinning av naturressursar, takka vere konsesjonspolitikken, mellom anna.

Boka gir eit godt historisk innsyn i norsk industriutvikling og tilhøvet mellom teknisk kunnskap og næring i landet. Ho set historia inn i eit nasjonalt innovasjonssystem (NIS), som er eit sentralt omgrep i boka. NIS køyrer på tre spor for innovasjon: ei småskala desentralisert industrialisering (det eldste), ei stor-skala sentralisert industrialisering (frå 1950 til no) og ei FoU-intensiv nettverksbasert industrialisering. Det siste sporet er det Norge skulle ha vore på allereie, før olje- og gassutvinninga tek slutt og alle aluminiumsverka vert nedlagde på grunn av for dyr strøm. Men landet heng fast i gamle spor, og det greier ikkje å utnytte overskotet frå oljen til nyskaping i små og nye verksemder. Den statlege støtta frå Forskingsrådet, Innovasjon Norge og departementa går til etablerte selskap som StatoilHydro og Telenor, mens små aktørar med gode idear må sjå langt etter offentlig hjelp. Langsiktig grunnleggjande forskning er ikkje noko Norge maktar å finansiere, og det høge nivået på kostnader og den hjerneflukta som oljen står bak, gjer det vanskeleg for IT-, bioteknologi- og oppdrettsnæringane å vekse på ein innovativ måte.

Samandraget vert ei forteikning her, men i boka gjer forfattarane skikkeleg greie for seg. Redaktørane har stramma kapitla som trommeskinn, figurane er relevante og kjeldematerialet og notane legg opp til vidare forskning. Trass i at eit eige kapittel byr på ein taksonomi for norsk innovasjon, vert meldaren usikker på om innovasjonsomgrepet har noko føre seg. Olav Wicken si lovande inndeling av innovasjon i forskjellige spor og spørsmålet om «path dependency» vert ikkje løfta så mykje høgare av medforfattarane, som miksar kvar si blanding av forskning og utvikling og industriell FoU. For lesaren verkar analysen av grepa i petroleumsolitikken ikkje relevante for analysen av korleis kunnskap vert nytta innanfor lakseoppdrettsnæringa. Hadde redaktørane vore noko strengare, ville dei ha kravd same innovasjonsomgrepet i alle kapittel. Det kunne ha bana veg for ei tydelegare teoriutvikling basert på nyskaping i Norge, sånn at utlendingane berre måtte kome attende for å høyre meir.

AV ANDREAS HØY KNUDSEN

Kort fortalt

May Britt Postholm og Torill Moen

Forsknings- og utviklingsarbeid i skolen. En metodebok for lærere, studenter og forskere

Universitetsforlaget, 2009

120 sider

Veil. pris: 199,-

FoU-arbeid i skolen betyr gjerne at lærere undersøker egen undervisning, ofte i samarbeid med forskere. I boka presenteres en ny modell for slikt arbeid. Postholm er professor ved Program for lærerutdanning ved NTNU. Moen er førsteamanuensis ved Pedagogisk institutt samme sted.

Christine Myrvang

Forbruksagentene. Slik vekket de kjøpelysten

Pax forlag, 2009

317 sider

Veil. pris: 349,-

Hvem og hva har formet vår tids forbrukersamfunn? Alt fra reklamemakere og selgere til husstellsekspert og butikkinneholder har fått oss til å kjøpe flere varer. Forbrukerne har blitt kartlagt og kategorisert, men har også mobilisert motkrefter. Myrvang er forsker i økonomisk historie ved Senter for næringslivshistorie, Handelshøyskolen BI.

Helge Sander (red.)

Fremtidens universiteter

Gyldendal, 2009

208 sider

Veil. pris: 169,-

Dansk debattbok med bidrag fra 16 av Danmarks sentrale aktører på universitetsfeltet, herunder politikere, bedriftsledere og universitetsfolk. Landets vitenskapsminister, Helge Sander, er redaktør. Boka går inn i debatten om utviklingen av universitetene. Spørsmål som diskuteres er eliteuniversitet kontra masseuniversitet, mulige styringsformer og satsningsområder.

Sigurd Bergmann

Så främmande det lika. Samisk konst i ljuset av religion och globalisering

Tapir Akademisk Forlag, 2009

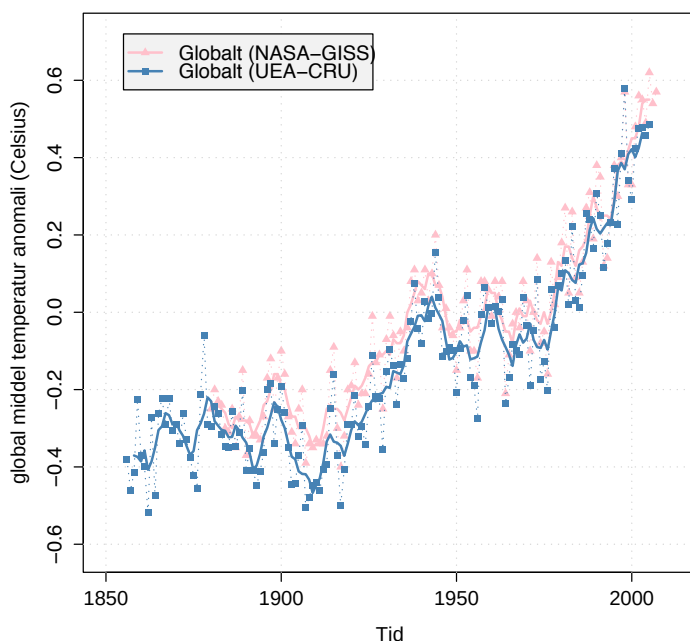
452 sider

Veil. pris: 350,-

Hva er «samisk kunst»? Hvordan navigerer samisk kunst mellom den internasjonale arena og sitt eget folks tradisjoner? I boka gis et overblikk over samisk kunsthistorie. Teori og metode er fra kunstvitenskap og -antropologi, sameforskning og religionsvitenskap. Bergmann er professor i religionsvitenskap ved NTNU.

Se på dataene

Global overflate-temperatur

KLIMA: Som en kort avsluttende kommentar til Erik Bye vil jeg henvise til vedlagt figur, som viser ulike estimater av den globale middeltemperaturen (figuren ble dessverre ikke gjengitt med mitt forrige innlegg). Å fremme usanne påstander er ikke nødvendigvis ensbetydende med å lyve, men Byes fremstilling av at temperaturen 'har flatet ut' gir et misvisende bilde av situasjonen, spesielt når HadCRUT (rød kurve i figuren) ikke så godt fanger opp den sterkeste oppvarmingen som har skjedd i Arktis.

Det er riktig som Grønås påpeker, at dersom vi etter hvert ikke ser en videre økning av temperaturer i fremtiden, så har vi et forklaringsproblem. Det er underforstått at temperaturen vil svinge mellom høye og lave verdier på kort sikt, og at klimaendringene har en tidskala som er lengre enn ti år.

Jeg skulle gjerne diskutere vitenskapelig dannelsen, og håper Forskerforum vil fokusere på det i fremtiden. Et interessant tema er bruk av professor eller andre aka-

demiske titler når man uttaler seg om et fagområde man selv ikke er ekspert i. Dette får bli min siste replikk for denne gang.

R.E. BENESTAD,
klimaforsker og blogger for Real-Climate

Vi setter dermed strek for denne debatten. Red.

Norges første observatorium ikke i Oslo

VITENSKAPSHISTORIE: I Forskerforum 5/09 omtales det gamle astronomiske observatoriet i Oslo fra 1833-34 som den eldste bygning i landet reist av et universitet til vitenskapelige formål. Dette er bare en halvsannhet. I motsatt ende av landet ble det bygget et observatorium lenge før dette.

På 1700-tallet var det et viktig internasjonalt forskningsprosjekt som gikk ut på å bestemme solens avstand fra jorden. Til dette ble planeten Venus brukt, når den i 1769 skulle passere over solskiven. Det var viktig å gjøre flere observasjoner av fenomenet, gjerne fra jordens ytterpunkter. Den dansk-norske konge Christian VII gikk derfor til det uvanlige skritt å invitere den anerkjente østerriksk-ungarske astronomiprofessor og jesuittprest Maximilian Hell (1720-92) til å observere fra Vardøhus festning. Hell var direktør for observatoriet i Wien, og som assistent tok han med sin ordensbror Johannes Sajnovics. Han var også astronom med interesser innen språkforskning, og ville undersøke en mulig sammenheng mellom ungarsk og samisk språk – noe som resulterte i et pionerarbeide om den finsk-ugriske språkgruppe. På seilturen fra Trondheim og nordover slo også botanikeren Jens Finne Borchgrevink følge. Han var amanuensis hos biskop Gunnerus i Trondheim. I oktober 1768 var de framme i Vardø etter å ha reist

L

LULEÅ TEKNISKA UNIVERSITET,
INSTITUTIONEN FÖR SPRÅK
OCH KULTUR SÖKER

Professor tillika ämnesföreläsare i engelska med didaktisk inriktning

Mer information om tjänsten finns på www.ltu.se

Luleå tekniska universitet omsätter mer än en miljard kronor per år. Vi har idag 1 600 anställda och närmare 14 000 studenter. Institutionen för språk och kultur ansvarar för en stor del av universitets utbildning i humaniora. Professorn i engelska kommer att ha det övergripande ansvaret för att leda och utveckla ämnesområdet engelska med didaktisk inriktning. Engelska som forskningsämne har en särskild anknytning till lärarutbildningen. Strategiska medel finns avsatta för att stärka uppbyggnaden av forskningsmiljön.

www.ltu.se

L
LULEÅ
TEKNISKA
UNIVERSITET

Sladder og selskapsliv

gjennom flere høststormer, fått ising på båtdekket, men kommet fram som ved et under.

Den første tiden gikk med til å bygge et astronomisk observatorium, bygd som et tilbygg til fogdens hus. Dette må betegnes som Norges første observatorium og sto ferdig til jul. Ekspedisjonen og observasjonene ble vellykket. Det hele varte i over to år, og kostet 6398 riksdaler.

Observatoriet Hell hadde bygget står ikke lenger. Mannen som i 1773 overtok stillingen som observator i Vardø, var ikke dyktig nok, og etter fem år returnerte han til Danmark uten å ha foretatt seg noe av vitenskapelig verdi. Observatoriet forfalt, og i 1876 var det helt forsvunnet. Det er satt opp en minneplate i byen der man mener observatoriet engang sto, noen hundre meter fra Vardøhus festning. For de lokalkjente benevnes stedet Valen, som er landtungen som forbinder østre og vestre del av Vardøya.

Men observatoriet i Oslo må finne seg i å være på andreplass i norgeshistorien, 64 år etter Vardø.

STEINAR THORVALDSEN,
førsteamanuensis,
Universitetet i Tromsø

Pater Maximilian Hell var en av tidens dyktigste observatører. Her tegnet i samedrakt, med bilde av observatoriet han bygde i Vardø i bakgrunnen. Fra tidsskriftet *Ottar*, nr. 1, 2004.

Norske medier er gode forskningsformidlere. Vi får samfunnsforskning i morgennyhetene og humaniora på kultursidene om ettermiddagen. Om kvelden serveres påkostede og imponerende innblikk i helse-, miljø- og naturvitenskap.

Ganske visst har en stor del av Norges 30 000 forskere til gode å vise seg i mediene, men det er fordi journalistene spør de samme hver gang. Derfor er forskernes rangering på *Morgenbladets* mediebarometer omvendt proporsjonal med den internasjonale anerkjennelsen: De som blir mest sitert i norske aviser, blir minst sitert i internasjonale tidsskrifter – og omvendt.

Likevel har vi god forskningsformidling i dette landet. Det er en myte at forskere og journalister ikke kan eller vil snakke med hverandre.

Aller best er formidlingen i noen nasjonalt orienterte kulturfag. En ny bok i slike fag får bred omtale på kultursidene. Den blir også kyndig anmeldt av kulturjournalistene. De har nemlig bakgrunn fra de samme fagene. I studietiden fulgte de forskernes forelesninger. Nå deler de sladder og selskapsliv med dem. Av dette blir det god forskningsformidling.

Men medienes oppgave er ikke bare å formidle forskning. Det er i demokratiets interesse at det norske forskningssystemet overvåkes av en kritisk og kompetent presse. Vi forsker for over 40 milliarder i året. Vi bruker mer skattepenger pr. innbygger til forskning enn nesten alle andre land. Folk

flest tror på forskningens evne til å skape ny viten, nye løsninger, nye muligheter og nye horisonter.

Men er norsk forskning god nok til å besvare denne tilliten? Er den godt nok organisert? Godt nok styrt? Godt nok ledet? Opplever forskerne trivsel og stimulans til samarbeid? Anerkjennes god forskning på arbeidsplassen? Er nye ideer og talenter velkomne?

Slike spørsmål er for viktige til å bli overlatt til kulturjournalister. Men det er de som dekker fors-

kningspolitikken i norske medier.

For dem er forskningen en del av kulturlivet, ikke av samfunnslivet. De reduserer norsk forskning til personer de selv kjenner. De har samme kritiske avstand til professorer som de har til unge lovende kunstnere uten penger. De tror at hvert ord er forskningsbasert når forskere kommer med forsinkede klager over demokratiske beslutninger eller går i demonstrasjonstog for å kunne velge ledere som de går bak ryggen på så snart de er valgt.

Når kulturjournalistene av og til vil være noe annet enn et mikrofonstativ for taleføre akademikere, er det ikke for å undersøke forskningssystemet på innsiden. Da skriver de heller en syrlig kommentarartikkel eller regisserer en konstruert debatt. Egne og andres meninger er kulturjournalistenes foretrukne stoff. De undersøker aldri saken selv. Kildekritikk savnes, og det er hyppige feil i faktaspaltene, kanskje fordi de ofte er uten utdanning i journalistikk, men kommer fra universitetsfag hvor synsing og store ord står høyere i kurs enn viten.

I gamle dager ble forskningen detaljstyrt av departementet. Kulturjournalistene tror at det ennå er slik. Derfor gjør de «myndighetene» til en stum klagemur for alle oppslag. De som faktisk tar ansvar rundt omkring i norsk forskning, og som derfor er direkte berørt av oppslagene, blir ikke spurt. For å rydde opp i de

største misforståelsene må de i stedet skrive etterfølgende «debattinnlegg».

Ved å bygge på sladder og selskapsliv er norske medier hele tiden på etterskudd i forskningspolitikken. – Er norsk forskning god nok? spurte jeg ovenfor. Nei, det er den ikke. Det ville hjelpe litt med en mer kritisk og kompetent presse.

Gunnar Sivertsen,
spesialrådgiver ved Nifu Step
Studier av innovasjon,
forskning og utdanning

Det er i demokratiets interesse at det norske forskningssystemet overvåkes av en kritisk og kompetent presse.

Gjesteskribentene skriver sant og subjektivt om akademia. De faste gjestene er Bo Terning Hansen, Karin Gundersen, Gunnar Sivertsen og Kristin Hestflått Spilker.

Kriminalomsorgens utdanningscenter KRUS er kompetansesenter for kriminalomsorgen i Norge. KRUS utdanner fengsels- og verksbetjenter, tilbyr videreutdanning for kriminalomsorgens ansatte og driver forsknings- og utviklingsarbeid. Les mer om vår virksomhet på nettsidene våre: www.krus.no

Vil du være med å påvirke framtidens kriminalomsorg? Unik utfordring Forskningsleder (2. gangs utlysning)

Stortingsmelding nr. 37 (2007-2008) - Straff som virker - varsler endringer for flere sider av KRUS sin virksomhet, og det stilles nye krav til utdanning og forskning. Målet skal være å fremme en kunnskapsbasert praksis i kriminalomsorgen. Gjennom forskning, evaluering og dokumentasjon skal det utvikles ny kunnskap, gis støtte til god praksis og et erfaringsbasert grunnlag for beslutninger. Det er bestemt at etatsutdanningen skal søkes godkjent av NOKUT for å kunne gi studiepoeng, og derfor er det spesielt viktig at forskningen bidrar til forskningsbasert utdanning.

Sikkerhetsforskning er et satsningsområde i kriminalomsorgen.

Arbeidet med oppfølging av stortingsmelding nr. 37 er prosjektorganisert. Forskningslederen vil delta i prosjektarbeidet gjennom arbeidet med oppbygging av en ny forskningsenhet og dennes forskningsprofil. I prosjektperioden er stillingen lagt i stab til direktøren. Endelig organisatorisk tilhørighet avklares gjennom prosjektet, men det tas sikte på at forskningsleder delegeres personal- og budsjettansvar i tillegg til det faglige ansvaret.

Det er i dag tre ansatte i forskerstillinger ved KRUS. I tillegg til forskning utføres evalueringer og annet utviklingsarbeid i samarbeid med andre ansatte.

I tillegg til stillingen som forskningsleder er det utlyst stilling som forsker med sikkerhet som spesielt arbeidsområde - se egen utlysning.

Stortingsmelding nr. 37 Straff som virker - mindre kriminalitet - tryggere samfunn: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/reg-publ/stmeld/2007-2008/stmeld-nr-37-2007-2008-.html?id=527624>

Arbeidsområder:

- Egen forskning, evaluerings- og utviklingsarbeid
- Fag-, personal- og budsjettansvar
- Strategiutvikling
- Formidling og undervisning
- Profilering og nettverksarbeid

Øvrige arbeids- og ansvarsområder avklares i prosjektperioden.

Vi ønsker at du har

- Forskerkompetanse og solid forskererfaring (ph.d. eller tilsvarende)
- Aktuelle fagområder: samfunns- og utdanningsvitenskapelige eller relevante juridiske fag
- Vitenskaplige, pedagogiske og formidlingsmessige kvalifikasjoner
- Gode lederferdigheter og administrativ innsikt
- Erfaring fra utviklings- / prosjektarbeid og tverrfaglig samarbeid
- Gode skriftlige og muntlige ferdigheter, også i engelsk

Vi setter pris på at du

- Har evne til å stimulere medarbeidere og samarbeidspartnere til nytenkning, faglig utvikling og samhandling
- Trives med å utvikle prosjekter
- Liker å representere KRUS i ulike sammenhenger
- Er strukturert, holder tidsfrister og har god arbeidskapasitet
- Er fleksibel og har evne og vilje til utvikling og omstilling
- Har interesse for kriminalomsorgens fagfelt
- Har evne, vilje og lyst til å samarbeide med andre for å nå virksomhetens mål

Det vil bli lagt vekt på personlige egenskaper i vurdering av søkerne.

Vi tilbyr deg

- Et utviklende og hyggelig arbeidsmiljø
- En organisasjon i endring
- Muligheter til å påvirke videre utvikling av kriminalomsorgen
- Internasjonalt samarbeid
- Et spennende fagfelt med stort tverrfaglig nettverk
- Fleksibel arbeidstid
- Treningsmuligheter i arbeidstida
- Medlemskap i Statens pensjonskasse

Den statlige arbeidsstyrken skal i størst mulig grad gjenspeile mangfoldet i befolkningen. Det er derfor et personalpolitisk mål å oppnå en balansert alders- og kjønns sammensetning og å rekruttere personer med innvandrerbakgrunn. Personer med innvandrerbakgrunn oppfordres til å søke stillingen. Det bes oppgitt i søknaden om man har slik bakgrunn.

Betingelser

- Fast 100% stilling
- Stillingen lønnes som forskningssjef i stillingskode 1111 jf. hovedtariffavtalen i staten. Lønn etter avtale.
- Prøvetid: 6 mnd. jf. Lov om statens tjenestemenn
- Søknadsfrist: 20. august 09
- Tiltredelse: Etter avtale
- Arbeidssted: Kriminalomsorgens utdanningssenter
- Søknader og vedlegg returneres etter avtale.
- Det må ikke være noe å utsette på vandelen til den som tilsettes. Uttømmende politiattest må legges fram før tiltredelse.

Søknad og vedlegg

Søknaden må inneholde informasjon om utdanning, tidligere stillinger, vitenskapelig virksomhet og ledererfaring. Elektroniske søknader foretrekkes <http://www.krus.no/no/Ledige-stillinger/>

I tillegg til søknaden må følgende sendes KRUS pr. post innen søknadsfristen:

Kopi av attester og vitnemål

Vitenskapelige arbeider søker ønsker skal vurderes og hvor de er offentliggjort

Vedlegg sendes Kriminalomsorgens utdanningssenter v/ Trine Alfhei, pb 6138 Etterstad 0602 Oslo

Kontaktpersoner:

Harald Føsker (direktør)

tlf: 23 06 71 00 mob: 95134524

Trine Alfhei (HR-rådgiver)

23 06 71 44 / 00

PROFESSOR I HELSEFAG ved Fakultet for helse- og idrettsfag

Ref. 54/09

Universitetet i Agder er Norges nyeste universitet med virksomhet i Kristiansand, Grimstad og Arendal. Den faglige virksomheten er organisert i 5 fakulteter. Universitetet i Agder har over 8500 studenter og over 1000 ansatte. Ved Universitetet i Agder er det ledig et professorat i helsefag. Stillingen er knyttet til Fakultet for helse- og idrettsfag, Institutt for helsefag. Hovedarbeidssted er for tiden Kristiansand. Tiltredelse snarest.

Fakultetet har to institutter; institutt for helsefag og institutt for folkehelse, idrett og ernæring. Institutt for helsefag har i dag mastergrad i psykisk i helsearbeid og fra høsten 2009 blir det tilbud om mastergrad i helsefag. Ved institutt for folkehelse, idrett og ernæring har det i flere år vært master-tilbud innen idrettsvitenskap. Fakultetet har folkehelse som felles satsingsområde. Ut fra dette arbeides det for å få etablert et mastergradsstudium i folkehelsevitenskap. Det kan bli aktuelt å tilby ulike fordypninger relatert til for eksempel rehabilitering og helsefremmende arbeid. Videre planlegges et PhD program innen folkehelse som også er tenkt å favne bredt i hele fakultetet. Det forventes at den som tilsettes bidrar i den strategiske FoU- utvikling i fakultetet. For ansettelse i stillingen kreves utdanning som sykepleier med PhD- grad innen helsevitenskap/ folkehelsevitenskap eller tilsvarende. Det er ønskelig at søker har kompetanse innen ett eller flere av følgende fagområder:

- Rehabilitering/habilitering
- Helsefremmende- og forebyggende arbeid
- Mestringsmekanismer

For ansettelse i stilling som professor kreves vitenskapelig nivå i samsvar med etablerte internasjonale standarder. Se nærmere om kravene for ansettelse i professorstilling, Forskrift om ansettelse og opprykk i undervisnings- og forskerstillinger. Det kreves dokumentert relevant praktisk-pedagogisk kompetanse på grunnlag av utdanning eller undervisning og veiledning. Søkere som ved tilsetting ikke kan dokumentere slik basiskompetanse, må skaffe seg dette i løpet av to år, eventuelt gjennomgå UiAs kurs i universitetspedagogikk. Pedagogiske kvalifikasjoner ut over basiskompetanse kan gi et konkurransefortrinn ved rangering av faglig/vitenskapelig kompetente søkere. Dersom det ikke melder seg søkere som er klart kvalifisert for fast tilsetting, kan det være aktuelt med midlertidig tilsetting av eventuell kandidat som antas å ha forutsetninger for å skaffe seg nødvendige kvalifikasjoner i løpet av tilsettingsperioden. Det vises i denne forbindelse til § 6-5 (1) i universitets og høgskoleloven. Tilsettingsmyndigheten fastsetter i slike tilfeller varigheten av tilsettingsperioden, som ikke skal overstige tre år. Søkere må opplyse om de også søker slikt kvalifiserende engasjement. Søkerne må dokumentere personlig egnethet for stillingen. Det vil bli lagt vekt på samarbeidserfaring og samarbeidsevner. Arbeidsspråk er norsk og engelsk. Det kreves at søkeren behersker engelsk og norsk eller annet skandinavisk språk.

Aktuelle kandidater til stillingen innkalles til intervju, prøveforelesning eller annen prøving av pedagogiske kvalifikasjoner. Den som tilsettes, har rettigheter og plikter etter de bestemmelser som til enhver tid gjelder for stillingen, og man må påregne endring i organisering og oppgaver. Tilsetting foretas av Tilsettingsutvalget for undervisnings- og forskerstillinger ved Universitetet i Agder. Den statlige arbeidsstyrken skal i størst mulig grad gjenspeile mangfoldet i befolkningen. Det er derfor et personalpolitisk mål å oppnå en balansert alders- og kjønns sammensetning og å rekruttere personer med innvandrerbakgrunn. Personer med innvandrerbakgrunn oppfordres til å søke stillingen. Stillingen er plassert i Statens lønnsregulativ lønnsplan 17.510, kode 1013, ltr. 66-83. Fra lønnen går lovfestet innskudd til Statens Pensjonskasse. Vi ønsker fortrinnsvis at selve søknaden og nødvendige opplysninger om utdanning og erfaring sendes elektronisk, benytt linken «send søknad». Følgende dokumentasjon må sendes i 3 eksemplarer til Universitetet i Agder, Personal- og organisasjonsavdelingen, Serviceboks 422, 4604 Kristiansand, innen 15. juni 2009, merket med ref. 54/09:

- Attesterte kopier av vitnemål og attester.
- Doktorgraden.
- Liste over vitenskapelige og eventuelt andre publikasjoner.
- Eksempler på publikasjoner (maks. 15)
- Søkeren har selv ansvar for å levere fullstendig dokumentasjon i tilstrekkelig antall eksemplarer.

I AGDER

INFO OM STILLINGEN:

Jobbtype: Fast
Heltid/Deltid: Heltid
Arbeidstid: Dag
Søknadsfrist: 15. juni 2009
Tiltredelse: Snarest

Arbeidssted: Kristiansand
Hjemmeside: <http://www.uia.no/>
Kontaktpersoner:
Anne K. F. Tønsberg
tlf: +47 38141837
Aud F. Dahl

tlf: +47 37004044
Veslemøy Rabe
tlf: +47 37004045

SEND SØKNAD

I henhold til offentlighetsloven § 25, 2.ledd kan søker be om ikke å bli oppført på den offentlige søkerlista. Universitetet kan likevel beslutte at navnet på kandidaten skal offentliggjøres. Søker vil i forkant av eventuell offentliggjøring bli varslet.

NÆRMERE OPPLYSNINGER

- Dekan Aud Findal Dahl tlf. 37 00 40 44/
aud.f.dahl@uia.no,
- Instituttleder Anne. F. Tønsberg,
tlf 38 14 18 37/anne.k.tonsberg@uia.no
- Fakultetsdirektør Veslemøy Rabe,
tlf 37 00 40 45/veslemoy.rabe@uia.no.

Høgskolen i Lillehammer

Høgskolen i Lillehammer tilbyr en rekke studier innen film- og fjernsynsfag, helse- og sosialfag, økonomi- og administrasjonsfag og samfunns- og kulturfag. Høgskolen har ca. 4000 studenter (700 på deltid) og 300 ansatte. Høgskolene og fylkeskommunene i Hedmark og Oppland samarbeider om å utvikle universitetskompetanse

Høgskolen har ledige stipendiatstillinger:

2 doktorgradsstipendiater -

innovasjonsstudier i offentlig sektor

Ved Avdeling for økonomi og organisasjonsvitenskap / Senter for innovativ forvaltning

Kontakt: Professor Jon Helge Lesjø, tlf. 61 28 83 30, professor Noralf Veggeland, tlf. 61 28 83 51 eller professor Rolf Rønning, tlf. 61 28 82 21

Doktorgradsstipendiat i psykologi

Ved Avdeling for helse- og sosialfag

Kontakt: Førsteamanuensis/studieleder Einar Strumse, tlf. 61 28 80 50, eller førsteamanuensis Jo Kleiven, tlf. 61 28 83 71

Høgskolen
i Lillehammer
Lillehammer University College • hil.no

Mer informasjon, søknadsfrister mv. ; www.hil.no - ledige stillinger

Chr. Michelsens Institutt (CMI) er et frittstående og flerfaglig samfunnsvitenskaplig forskningsinstitutt i Bergen. CMI er internasjonalt ledende innen anvendte, utviklingsrelaterte studier, og hadde i 2008 en omsetning på NOK 64 mill. Staben utgjør 70 medarbeidere, og instituttet har bred internasjonal kontaktflate, spesielt mot samarbeidspartnere i Afrika, Asia, Latin-Amerika og Midtøsten. Høsten 2009 samlokaliserte CMI med Universitetet i Bergen i nytt bygg. Se www.cmi.no.

DIREKTØR

Nåværende direktør for CMI fratrer sin stilling etter avsluttet åremålsperiode 31. mars 2010. Vi søker herved hans etterfølger.

Direktøren skal ivareta den daglige ledelsen av CMIs virksomhet og tilknyttede fond. Den som tilsettes må ha gode lederegenskaper, høy faglig kompetanse og relevant administrativ erfaring. Det stilles krav til forskerkompetanse som minst tilsvarer forsker 1 innen relevante fagområder og vurdert i forhold til instituttets faglige profil og virksomhet. Vedkommende bør beherske et skandinavisk språk, og ha innsikt i det norske forsknings- og bistandssystemet. Bred internasjonal kontaktflate, spesielt til fagmiljøer i Sør, er en fordel.

Stillingen skal besettes på åremål for en periode på 6 år, med mulighet for fornyelse for én periode. Lønn og øvrige betingelser etter avtale.

Søknadsfrist: 30. juni 2009

Nærmere opplysninger om stillingen kan fås ved henvendelse til styrets nestformann, professor Einar Hope, Norges Handelshøyskole (NHH), tlf. 55959344/91174053 eller direktør Gunnar M. Sørbø, CMI, tlf. 92828029.

For nærmere opplysninger og fullstendig stillingsbeskrivelse, se www.cmi.no.

Søknad med vedlegg og referanser, sendes til Chr. Michelsens Institutt, Postboks 6033, 5892 Bergen. Merk konvolutten "Direktør".

Forskerutveksling

med Frankrike og Tyskland i 2010

Norges forskningsråd v/Internasjonale stipend (IS) utlyser to forskerutvekslingsprogrammer for 2010 med hhv Frankrike og Tyskland.

Utlysninger og søknadsskjemaer vil finnes på følgende nettadresse: www.forskningsradet.no/is

Forskere/forskergrupper kan søke IS om mobilitetsstøtte til kortere opphold i hhv Frankrike og Tyskland i forbindelse med oppstart av felles forskningsprosjekter. De franske og tyske samarbeidspartnerne i prosjektene må samtidig søke hjemlandet om dekning av mobilitetskost-

nader til kortere opphold i Norge. Programmene med Frankrike (Aurora) og Tyskland (DAADppp) er åpne for søknader innen alle fagområder.

Søknadsfrist: 2. september 2009

Stillingsannonser også
på nettet

www.forskerforum.no

HØGSKULEN I VOLDA

STILLING LEDIG

Stipendiatstillinger i profesjonsretta forskning

Ved Høgskulen i Volda er det ledig 5-7 stipendiatstillinger innan fagområdet profesjonsretta forskning.

Kontakt: Professor Kåre Heggen, tlf. 70 07 52 16.
Søknadsfrist: 20. august 2009.

Stipendiatstilling i nynorskdidaktikk

Ved Høgskulen i Volda er det ledig ei stipendiatstilling ved Nasjonalt senter for nynorsk i opplæringa (Nynorsksenteret).

Kontakt: Leiar Anne Steinsvik Nordal tlf. 70 07 51 97.
Søknadsfrist: 20. august 2009.

Full kunngjering på www.hivolda.no/stilling

Høgskulen i Volda | postmottak@hivolda.no | T: 70 07 50 00

DET LEVENDE UNIVERSITET - UMB DELTAR I DEN INTERNASJONALE KUNNSKAPSUTVIKLINGEN OM VERDENS NATURRESSURSER. UMB HAR KOMPETANSE SOM KAN SIKRE DAGENS OG FREMTIDENS LIVSGRUNNLAG. UMB HAR KONSENTRERT UTDANNING OG FORSKNING OM BIOLOGI, NATUR, MILJØ, UTVIKLINGSSTUDIER, RESSURSFORVALTNING, ØKONOMI, SAMFUNNSVITENSKAP OG TEKNOLOGI. UMB HAR 3100 STUDENTER, 370 DOKTORGRADSSTUDENTER OG 950 ANSATTE MED EN ÅRLIG OMSETNING PÅ 750 MILL. KRONER. UMB LIGGER I ÅS KOMMUNE, CA 30 MINUTTER SØR FOR OSLO.

PROFESSOR/FØRSTEAMANUENSIS I VILT- OG FISKEFORVALTNING (2 STILLINGER)

Ved Institutt for naturforvaltning (INA) er det ledig to stillinger som professor / førsteamanuensis.

Professor/førsteamanuensis i viltforvaltning

Stillingen innebærer ansvaret for fagområdet "Viltøkologi og viltforvaltning" herunder undervisning i viltbiologi med spesiell vekt på forvaltning av jaktbare viltarter.

Professor / førsteamanuensis i fiskeforvaltning

Stillingen innebærer ansvaret for fagområdet "Økologi og forvaltning av ferskvannsfisk" herunder undervisning i ferskvannsbologi med spesiell vekt på forvaltning av ferskvannsfisk.

Med begge stillingen følger ansvar for å drive forskning, kontakt med samarbeidspartnere og initiering og etablering av forskningsprosjekter.

For ytterligere informasjon om stillingen, kontakt instituttleder Hans Fredrik Hoen, tlf +47 64 96 50 18, e-post: hans.hoen@umb.no

FULLSTENDIG BESKRIVELSE AV STILLINGEN FINNES PÅ
WWW.UMB.NO/STILLINGER

0107
1955

CICERO

I

STYRKET BASISFINANSIERING, MEN INGEN BEDRING I ARBEIDSVILKÅR

Regjeringen foreslår i revidert nasjonalbudsjett å styrke universitetenes og høyskolenes basisbevilgning med 80 mill. kroner. I tillegg foreslås 117,9 mill. kroner til opprettelse av 3800 nye studieplasser fra høsten 2009.

Forskerforbundet er glad for at Regjeringen imøtekommer rekordsøkningen til høyere utdanning, men satsingen på nye studieplasser må ikke føre til en ytterligere svekkelse av arbeidsvilkårene for dem som skal undervise og forske.

– Det er positivt at Regjeringen styrker basisbevilgningen, men det er langt fra nok til å rette opp situasjonen med manglende tid til forskning. De ansatte kan ikke pålegges ytterligere arbeidsbelastning, sier leder i Forskerforbundet, Bjarne Hodne.

II

FORSKER PÅ FRITIDA

Forskerforbundet har nylig gjennomført en spørreundersøkelse blant medlemmer som har undervisnings- og forskningsplikt ved universiteter og høyskoler. I undersøkelsen svarte 79 % at de ikke får tid til forskning og utviklingsarbeid innenfor ordinær arbeidstid, og 75 % svarte at de bruker mer av fritiden til forskning enn det de mener er ønskelig.

– Forskningsminister Tora Aasland skryter av at norske forskere ligger i verdenstoppen i antall publikasjoner, men hvor lenge vil forskerne være villige til å gjøre jobben gratis i fritiden? spør Forskerforbundets leder Bjarne Hodne.

III

ØNSKER IKKE GENERELL TIDSREGISTRERING

Universitetsrektorenes holdning til departementets krav om arbeidstidsregistrering for alle forskere er lunken, skriver Universitetsavisa.

– Slik vi ser det, vil arbeidstidsregistrering kun være aktuelt for ansatte som har en jobbsituasjon med spesielt behov for overtid. Fra vår side er det ikke aktuelt med generell tidsregistrering. Dette ser vi ikke behovet for, sa NTNU-rektor Torbjørn Digernes i en kommentar til Universitetsavisa etter et møte mellom de syv universitetsrektorene.

IV

KOMMENTARER TIL BIBLIOTEKMELDINGEN

Forskerforbundet har sendt et notat til Stortingets Familie- og kulturkomité med kommentarer til St. meld. nr. 23 (2008-2009) *Bibliotek – kunnskapsallmenning, møtestad og kulturarena i ei digital tid*.

Forskerforbundet har valgt å trekke frem og kommentere digitaliseringsarbeidet, utdanning og kompetanseutvikling, nasjonale lisenser, lisens- og konsortiearbeidet, forskningspublisering/åpne arkiver, bibliotekbygg og FoU på bibliotekområdet. Les notatet på våre nettsider www.forskerforbundet.no.

V

NYE REGIONER FOR FORSKNING FASTSATT

I statsbudsjettet for 2009 ble det vedtatt å opprette seks regionale forskningsfond med en fondskapital på til sammen 6 milliarder kroner. De nye regionene er nå fastsatt, skriver Kunnskapsdepartementet.

– Formålet med de regionale forskningsfondene er å styrke forskningsevnen gjennom regional forskning og innovasjon og utvikling. Fondene skal bidra til langsiktig, grunnleggende kompetanseoppbygging i relevante forskningsmiljøer, og dermed bidra til økt forskningskvalitet, sier forsknings- og høyere utdanningsminister Tora Aasland i en pressemelding.

VI

KVALITETSPRIS TIL UNIVERSITETET I BERGEN

Universitetet i Bergen ble tildelt førstepremien i Kunnskapsdepartementets utdanningskvalitetspris for 2009. Andre og tredje prisen ble tildelt henholdsvis Høgskolen i Buskerud og Høgskolen i Gjøvik. Prisene er på totalt 1 million kroner. Prisen

TARIFFOPPGJØRENE 2009

Da disse sidene gikk i trykken pågikk meklingen i pensjonsoppgjøret i offentlig sektor fortsatt på overtid. Følg med på våre nettsider for informasjon om utfallet av meklingen.

KURSPLAN – HØSTEN 2009

En oversikt over Forskerforbundets sentrale tillitsvalgtkurs høsten 2009 er lagt ut på våre nettsider. 24.–25.08.09 er det forberedelser til lokale forhandlinger (stat/HSH) med forhandlingsteknikk. 08.–10.09.09 arrangeres grunnopplæring trinn I for nye tillitsvalgte (stat, HSH og Oslo kommune). Se www.forskerforbundet.no/kurs for program og påmeldingsinformasjon.

deles ut for niende gang og hensikten er å stimulere institusjoner innenfor høyere utdanning til å videreutvikle kvaliteten på sine utdanninger.

VII

UNIO BER OM FLERE FASTE STILLINGER

Unio mener det er for mange midlertidige stillinger i universitets- og høyskolesektoren. Sektoren har høyest andel midlertidig ansatte i Norge, og Unio påpekte i høring om endringer i Arbeidsmiljøloven at regelverket må strammes inn.

Unio var i hovedsak positive til regjeringens forslag til endringer i arbeidsmiljøloven, som var tema i åpen høring i Stortinget 5. mai. Det er likevel behov for raskt å komme med fortsatte forbedringer av loven, påpekte Unio i høringen.

– Hver femte ansatt ved universitet og høyskoler er midlertidig ansatt. At en så stor andel av vitenskapelig ansatte står uten fast jobb svekker deres rettigheter som arbeidstakere, påpeker Anders Folkestad.

VIII

NYE TI ÅR FOR BOLOGNA-PROSESSEN
Statsråd Tora Aasland har, sammen med ministrene fra 45 land, vedtatt Leuven/Leuven-la-Neuve-kommuneet. De europeiske ministrene har dermed vedtatt at arbeidet med å skape et felles område for høyere utdanning fortsetter og at Bologna-prosessen har nye ti år foran seg.

Statusgjennomgangen som foretas foran hvert ministermøte viser at Europa har kommet langt i å gjennomføre målene for prosessen om å reformere høyere utdanning, og Norge er blant de beste i klassen.

– Europeisk samarbeid er svært viktig, og vi har kommet langt i å skape det europeiske området for høyere utdanning. Men vi må ikke glemme våre forpliktelser overfor

resten av verden, sier Tora Aasland.

IX

TILSTANDSRAPPORT FOR HØYERE UTDANNING

Kunnskapsdepartementet har laget en offentlig tilstandsrapport for universiteter og høyskoler for 2009. Formålet med tilstandsrapporten er å gi en oversikt og en vurdering av tilstanden i den statlige og private høyere utdanningssektoren.

Tilstandsrapporten er delt inn i fem hoveddeler: Utdanning, forskning, internasjonalisering, høyere utdanning og omverden, og organisasjon og ressursforvaltning. I tillegg er det i år også laget et mer fremtidsrettet kapittel: Hvilke trender ser vi i vår universitets- og høyskolesektor – hvor er sektoren på vei?

X

PRAGMATISK FORSKNINGSMELDING UTEN DE STORE VISJONENE

Regjeringens nye forskningsmelding, St.meld. nr. 30 (2008–2009) *Klima for forskning*, ble lagt fram fredag 24. april. Forskerforbundet er positiv til at Regjeringen ønsker å styrke forskningens betydning i løsningen av sentrale samfunnsutfordringer som energi og miljø, fattigdom, verdiskaping og velferd.

– Forskningsmeldingen inneholder flere positive tiltak, men vi hadde ønsket at den var mer forpliktende når det gjelder opptrappingen av den offentlige forskningsinnsatsen, sier Bjarne Hodne, leder i Forskerforbundet. Forskerforbundet er også skuffet over at regjeringen ikke lanserer konkrete tiltak for å frigjøre mer tid til forskning for forskerne på universitetene og høyskolene. Dokumentasjonen av lite tid til FoU er massiv og det er tid for handling.

XII

STØRRE HANDLINGSROM FOR NOKUT

Kunnskapsdepartementet har lagt fram Ot.prp. nr. 71 om endringer i lov om universiteter og høyskoler. Blant annet foreslås det endring av § 2-1 som fastsetter Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningens (NOKUT) overordnede formål og oppgaver. Endringen er et resultat av oppfølgingen av den eksterne evalueringen av NOKUT som Kunnskapsdepartementet tok initiativ til i 2007.

– Med denne endringen gis NOKUT tilstrekkelig handlingsrom til å utføre sine oppgaver, sier statsråd for forskning og høyere utdanning Tora Aasland.

XIII

INTERNASJONALISERINGS- MELDINGEN VEDTATT

Stortinget har vedtatt stortingsmeldingen om internasjonalisering av utdanning. Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen har i sin innstilling gitt støtte til Forskerforbundets forslag om en stipendordning for studenter som velger studier i utlandet av særlig høy kvalitet. Komiteen ber Kunnskapsdepartementet om å opprette en rådgivende gruppe eller et utvalg som skal se på ulike alternativer for stipendiering.

På sporet av den tapte tid

Forskerforbundet gjennomførte for kort tid tilbake en spørreundersøkelse blant medlemmer i kombinerte stillinger ved universiteter og høyskoler. Spørsmålene var relatert til tid til forskning. Selv om vi har å gjøre med egenrapportering, gir undersøkelsen svar som underbygger det alle som arbeider i sektoren vet: Forskningstiden er under sterkt press, og det har blitt en forverring de siste årene. Undersøkelsen viser at rundt regnet 8 av 10 som har forskningsplikt knyttet til sin stilling, utfører langt mer enn ønskelig vitenskapelig arbeid i fritiden. Den veksten vi har sett de siste årene i antall norske forskningspublikasjoner, er spissformulert dermed mer et resultat av ulønnet fritidsarbeid enn gode forskningsbetingelser.

Legger vi den samme forståelsen av tallmaterialet i spørreundersøkelsen til grunn som den som ble anvendt i NIFUs undersøkelse «Forskningsvilkår ved universiteter og høyskoler» fra 2001, utføres det godt over 2,5 millioner ubetalte overtidstimer av vitenskapelig ansatte ved universiteter og høyskoler. Dette tilsvarer 1500 årsverk. Omregnet i kroner mangler det 1,5 milliarder for å dekke inn dagens merarbeid. Også i en slik sammenheng blir den sterkt kritiserte forskningsmeldingen tannløs og uforpliktende. Ingen av de få tiltakene som berører problemstillingen knyttet til forskningstid gir grunnlag for å tro på en rask bedring av situasjonen. Dette er synspunkter forbundet den senere tid har kommunisert både til politikere og til allmennheten ved en rekke anledninger.

Når vi nå har kommet på sporet av den tapte forskningstiden (vi har funnet den igjen i fritiden!), blir spørsmålet så hva vi gjør med funnene ikke minst i en lønnspolitisk sammenheng. I undersøkelsen ble det stilt spørsmål om hvordan man forholdt seg til tidsregistrering som virkemiddel for å få bukt med ulønnet fritidsarbeid. Her er svarene svært sprikende, og sammen med den lange rekken av gode og nyttige kommentarer som disse spørsmålene avfødte, vil det samlede materialet bli nøye analysert. Resultatet av dette arbeidet må finnes igjen i den lønnspolitiske strategien hovedstyret skal legge fram på høstens representantskapsmøte.

Vi er nå midt oppe i mekling i årets mellomoppgjør, og temaet er offentlig tjenestepensjon. Når denne saken kommer på plass, må vi sikte oss inn på hovedoppgjøret i 2010. Allerede nå skal budskapet til bevilgende myndigheter og sentrale og lokale arbeidsgivere være klart: Lønnsnivået må generelt sett godt opp. Vi kan dessuten ikke ha en situasjon hvor pliktarbeid utføres i fritiden fordi ordinær arbeidstid ikke gir tilfredsstillende plass til vitenskapelig arbeid. Penger er så visst ikke alt her

VERV EN KOLLEGA – FÅ VERVEPREMIE

Alle medlemmer som verver ett eller flere nye medlemmer til Forskerforbundet får vervepremie. Du velger selv om du ønsker premien for én verving, eller om du ønsker å spare til tre eller fem vervinger. Har du vervet fem medlemmer får du en iPod Touch eller en Tivoli DAB-radio i vervepremie. Mer informasjon på www.forskerforbundet.no/vervepremier.

God sommer!

Neste nummer av Forskerforum kommer 31. august. Forskerforbundet ønsker alle medlemmer en riktig god sommer!

i verden – men de er et godt redskap når arbeids- og lønnsbetingelser skal bedres til beste for samfunnet.

«Man måste jämföra»

I en av mine favorittfilmer, Lasse Hallstrøms *Mitt liv som hund* fra 1985 bedriver hovedpersonen, Ingemar, øvelsen å tenke at det kunne vært verre. Sammenliknet med hunden Laika som ble sendt opp i verdensrommet og døde av for lite mat, så har han det ikke så verst, selv om moren er syk og han derfor er sendt bort hjemmefra.

Finanskrisen har skapt global uro. Over 600 000 mistet jobben bare i løpet av januar måned i USA, og selv om det er vanskelig å sammenligne med norske forhold, så er det veldig mange! I slike tider kan det være en øvelse å «jämföra»! Da blir man glad for å ha en sikker jobb i staten.

Amnestys kampanje denne våren om ytringsfrihet på nett gir litt perspektiv på dette med frihet. Mens vi er opptatt av «akademisk frihet», viser kampanjen konkrete saker der mennesker er fengslet for å ha publisert artikler som kritiserer myndigheter for brudd på basale rettigheter eller for å ha deltatt i internettaksjoner for demokrati og menneskerettigheter.

I juni er det 20 år siden Tiananmen-massakren i Kina. Studentopprøret som endte i en massakre. Fortsatt forbyr myndighetene all debatt om episoden. Vi behøver heller ikke å dra så langt for å se at retten til å ytre seg blir angrepet. Myndighetene i Litauen nektet nylig fagforeningene å demonstrere mot privatisering og kutt i lønningene til offentlige ansatte.

Nå er det kanskje ikke helt «kosher» i fagforeningssammenheng å fokusere på alt vi bør være takknemlige for, men med fare for å bli oppfattet som moralistisk, synes jeg det er viktig å få litt perspektiv på det vi driver med. Jobb, publiserings- og ytringsfrihet er ikke en selvfølgelighet!

Men selv om mye kunne vært verre, så må denne sammenligningsøvelsen ikke forstås slik at jeg ikke er klar over at det er mange ting å gripe fatt i i den virkeligheten vi lever i. Nettopp i urolige tider, er *forutsigbarhet* viktig. Det er langt fra alle i sektoren som har en fast jobb, og det er derfor viktig å kjempe for å redusere midlertidigheten i sektoren. Ifølge Bergens Tidende har norske universiteter i løpet av seks år tilsatt nær dobbelt så mange midlertidige som fast ansatte akademikere (30.03.09), og Klassekampen hadde før 1. mai en overskrift om «Intellettets proleterer», der det slås fast at høy utdanning gir lav lønn og usikre jobber!

Et annet av vårens store tema, *tjenestepensjon*, handler også mye om forutsigbarhet.

I USA snakker man om at den finansielle uroen gjør folk igjen mer opptatt av «true values». Det er å håpe! I alle fall meldes det om rekordinnmelding i fagforeningene. Rettigheter tar lang tid å opparbeide, men kan ofte mistes hvis de ikke hegnes om. Forskerforbundet er vår beste garantist for forutsigbarhet i sektoren og beskyttelse av hevduvunne rettigheter i arbeidslivet.

Og, det går jo godt an å ha to tanker i hodet samtidig!

Betraktninger ved semesterslutt

Vårsemesteret går mot slutten, og det er tid for å gjøre opp status. Har vi klart å gjennomføre planene vi la ved årets begynnelse, og har vi nådd målene vi satte oss i januar?

Året startet med finanskrisen – krisen har økt i omfang, og konsekvensene for våre medlemmer var og er fortsatt uklare. For å få en bedre oversikt over konsekvenser, ikke minst for medlemmenes arbeidsvilkår, har vi gjennomført en spørreundersøkelse i mars blant medlemmer ved forskningsinstituttene. Denne viste at en rekke medlemmer opplever usikkerhet i forhold til egen arbeidssituasjon; nesten 12 prosent oppga at instituttet der de var ansatt, hadde mistet forskningsoppdrag, nesten 19 prosent

Av Karen-Lise S.
Knudsen
1. vara i
Forskerforbundets
hovedstyre

Av Bjarne Hodne
Leder i
Forskerforbundet

er ansatt ved institutter som har innført stillingsstopp, og nesten 40 prosent opplever økt usikkerhet i forhold til egen arbeidssituasjon. Dette er ingen god situasjon for dem som blir berørt og legger et ansvar på oss som fagforening for å bidra til økt sikkerhet for de ansatte blant annet gjennom tiltak som sikrer instituttenes økonomi.

En annen konsekvens av finanskrisen er økt søkning til høyere utdanning. Dette er fulgt opp av regjeringen ved opprettelse av 3800 studieplasser. Dette er positivt, men vi er sterkt i tvil om plassene er fullfinansierte. Hvis ikke vil dette bety forverrede arbeidsvilkår for en rekke av våre medlemmer ved universiteter og høyskoler. Ikke minst kan det bety at en enda større del av forskningen må gjøres på fritiden.

Av Sigrild Lem
Generalsekretær i
Forskerforbundet

Ellers står vi i skrivende stund midt i avslutningen av årets tariffoppgjør i offentlig sektor. Årets oppgjør er spesielt – hovedsaken er pensjon, både for dagens og ikke minst for fremtidens offentlig ansatte. Partene står foreløpig langt fra hverandre. Det er umulig å spå hva resultatet blir, men foreløpig står arbeidstakerorganisasjonene sammen om felles krav. Målet er å få en pensjonsordning som bidrar til rekruttering av dyktige ansatte og som er tilpasset de mange med høyere utdanning i sektoren.

Forberedelsene til høstens representantskapsmøte har pågått hele det siste året. Det er gjennomført en organisasjonsgjennomgang der tre grupper har vurdert sentrale og lokale organisasjonsledd samt fremtidig medlemsgrunnlag. Arbeidet har resultert i flere endringsforslag og justeringer i nåværende struktur, men ingen av disse kan sies å være dramatiske. Kanskje kan vi trekke den konklusjonen at forbundet har en velfungerende organisasjonsstruktur, særlig sett i lys av den sterke medlemsveksten? Det er også utarbeidet utkast til en lønnspolitisk strategi og til nytt arbeidsprogram for kommende representantskapsperiode. Den lønnspolitiske strategien vil bli videre bearbeidet i neste periode. Slik markerer møtet i Representantskapet avslutningen på en tre års arbeidsøkt og starten på neste periode med nye mål og oppgaver.

Ved siden av gjennomføring av representantskapsmøtet vil Forskerforbundets store oppgave i høst være arbeidet med å begrense midlertidige tilsettinger ved universiteter og høyskoler. Ca. 19 prosent av de vitenskapelig ansatte ved disse institusjonene er midlertidig ansatte, til dels i ulovlige tilsettingsforhold. I tillegg kommer ansatte i lovlig midlertidige stillinger og åremålsstillinger som stipendiat- og postdoktorstillinger. Vi vil sette lys på problemet gjennom blant annet møtevirkosomhet og medieoppslag, og vi vil også tilby vår hjelp til medlemmer som mener de har krav på fast tilsetting. Målet er å redusere omfanget ulovlig midlertidige tilsettingsforhold.

Året så langt har vært krevende, men så langt har vi kommet i mål med flere av de større oppgavene vi har arbeidet med. Høsten blir sikkert ikke mindre krevende, men med godt samarbeid mellom sentralt og lokalt nivå er jeg sikker på at vi løser våre felles utfordringer.

God sommer til alle.

AKTUELLE PRESSEKLIPP:

Forskning på fritiden

Det har lenge vært kjent at mye av norsk forskning skjer i forskernes fritid. Det er jo ikke oppsiktsvekkende, i og for seg. Forskning er ikke noen ni-til-fire-jobb. Men det er noe galt når forskning skjer i fritiden fordi det ikke er plass til å utføre vitenskapelig arbeid i arbeidstiden.

Innlegg av Bjarne Hodne i Dagbladet 21. mai

Forskningsmeldingen og likestilling

Regjeringens forskningsmelding "Klima for forskning" gjør forskk på å ta tak i likestillingsproblematikken i academia. Ett av de større problemene som må løses, er å få opp prosentandelen kvinnelige professorer. Nå ligger den på godt under tjue.

Innlegg av Bjarne Hodne i Klassekampen 18. mai

FORSKER FORBUNDET

FAKTA OM FORSKERFORBUNDET

Forskerforbundet har 17 000 medlemmer og er landets største og ledende fag- og interesseorganisasjon for ansatte i forskning, høyere utdanning og kulturminnevern.

Forskerforbundet organiserer ansatte i forskning, høyere utdanning og kulturminnevern som innehar en vitenskapelig, administrativ eller annen faglig stilling som krever høyere utdanning. Vi tilbyr også studentmedlemskap.

Forskerforbundet er tilsluttet Unio – hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdannede.

- Forskerforbundet arbeider for å styrke norsk forskning og høyere utdanning, til beste for samfunnet og for deg som medlem.
- Forskerforbundet forhandler lønn for deg, både lokalt på arbeidsstedet og sentralt.
- Du får bistand i spørsmål som angår dine lønns- og arbeidsvilkår.
- Forskerforbundet arrangerer kurs, konferanser og seminarer for medlemmer og tillitsvalgte, samt åpne konferanser om aktuelle tema.
- Du får tilbud om gunstige forsikringer og banktjenester.
- Du får tidsskriftet Forskerforum 10 ganger per år.

Forskerforbundet, Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo
Telefon 21 02 34 00 – E-post post@forskerforbundet.no

FORSKERFORBUNDETS HOVEDSTYRE:

Bjarne Hodne, Universitetet i Oslo (leder)
Randi Halveg Iversby, Universitetet i Oslo (nestleder)
Svein Kristiansen, NTNU (AU-medlem)
Ragnhild Elster, Høgskolen i Telemark
Sigurd Rysstad, Universitetet for miljø- og biovitenskap
Merethe J. Sollund, Nordlandsforskning
Kåre-Olav Stensløkken, Ullevål universitetssykehus
Karen-Lise S. Knudsen, Universitetet i Agder (1. vara)
Kristin Dæhli, NTNU (2. vara)
Ove Kvammen, Høgskolen i Bergen (3. vara)

SEKRETARIATET:

Generalsekretær Sigrild Lem
Arkivleder Kristine K. Brox
Kommunikasjonsrådgiver Arvid Ellingsen
Informasjonsrådgiver Unn Rognmo
Avdelingssjef Bjørn T. Berg
Rådgiver Jon W. Iddeng
Forhandlingssjef Frank O. Anthun
Seksjonsleder Eirik Rikardsen
Juridisk rådgiver Birgitte Olafsen
Seksjonsleder/advokat Ann Turid Opstad
Advokat Brita Alsos
Juridisk rådgiver Hildur N. Nilssen
Juridisk rådgiver Mariann Helen Olsen
Organisasjonssjef Joar Flynn Jensen
Rådgiver Elisabeth Tindeland
Kontorsjef Aina Nilsen
Kasserer Marit Brendengen
Organisasjonssekretær Turid Cordtsen
Sekretær Hans Askildsen
Sekretær Seija Hjelteig
Sekretær Lena Holum
Sekretær Inger Marie Højfeldt
Sekretær Tore Sandnes
Sekretær Gerd Sandvik
Sekretær Bente J. Sætran (vikar)

**FORSKER
FORBUNDET**

Forskerforbundets reiseforsikring

Når du står ved «gaten» på flyplassen er det for sent. Reiseforsikringen bør du tegne nå! Da får du en forsikring for hele familien som gjelder hele året. Omtrent til samme pris som du betaler for en korttidsreiseforsikring på 2 uker til syden!

Forskerforbundets reiseforsikring dekker blant annet:

- avbestilling
- forsinket reisegods
- tapt reisegods
- reisesyke
- hjemtransport og sykeledsagelse
- reiseansvar og rettshjelp
- reiser inntil 60 dager

Husk at den også gjelder på småturer, som til butikken, hytta, trening, konsert, på vei til/fra jobb osv...
Det er ingen egenandel.

**Prisen for hele familien ut året er
kr 583**

Pris for én person er kr 492 ut året.

Bestill eller les mer om reiseforsikringen på
www.forskerforbundet.no/forsikring

Tegn forsikring NÅ på **21 02 34 30** eller **forsikring@forskerforbundet.no**